

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 6
Juni
1952.
Pris 75 öre

Nätfångare i "Världens ände" — se artikkel

C 10

...välklädd
...välsedd
i välsydd

Söderbergs
derber
— sydd av skickliga händer

A.B. HJ. SÖDERBERG, UPSALA

Allt detta kan Ni få
på **HERMES**
1952

Lättmetall
Rostfritt stål
Bärhandtag
Självcentrerade framhjul
Lättgångslager
Torpedo, världsberömt växelnav
Nymodyn cykelbelysning

NYMANBOLAGEN AB

Norra Europas största och ledande cykelfabriker

Gevaert

RULL-FILM

garanterar bästa bilderna

HAMNGATAN 24 - STOCKHOLM

AKTIEBOLAGET

SVERIGES FÖRENADE
TRIKÅFABRIKER

BORÅS

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

15:e årgången

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
 Redaktör: Sixten Hammarberg.
 Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.
 Annonsspriser: 1/1 sid. 275:—,
 1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
 småannonser 65 öre pr mm.
 Prenumerationspriser: helt år 8:—,
 halvt år 4:50

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:
 Kocksgatan 15, Stockholm 4.
 Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
 Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:
 Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
 Postgironr 95 00 65.

Det andliga klimatet på sanatorierna

Något i skuggan av de stora rubrikerna om "nya undergörande medel mot tuberkulos" har en mera intern debatt blossat upp på kvällstidningen Expressens kultursidor. Som braständare uppträder den inte alldeles okände författaren Birger Vikström under rubriken "Sanatorierna och människovärdet". Vikström framhåller själv, att rubriken kanske förvånar och frågar: "Var skulle människovärdet kunna stå högre i kurs än på sanatorierna, där läkarvetenskapens alla resurser sätts in för att rädda människoliv?" Trots denna invändning finner han att den rent mänskliga aspekten alltför ofta kommer i skymundan "för ordningen, principerna, de frälsande medicinerna och de blänkande operationsverktygen". I fortsättningen ger Vikström några belysande smakprov på störningar i det andliga klimatet på sanatorium, och hävdar att exempelvis de straffklausuler, som tillämpas i form av utskrivning av patienter på grund av brott mot ordningsreglerna, verkar betydligt hårdare än de som tillämpas mot billånare och andra samhällseliga syndare. Läkarna måste naturligtvis hålla ordning, men man kan ifrågasätta, om man här rör sig med de rätta metoderna att bemöta protestaktioner och anpassningssvårigheter av olika slag. Medan läkarna gör allt fler framsteg medicinskt och kirurgiskt försummas den mänskliga kontakten. Kanske detta mycket enkelt kan försvaras med att de inte har tid, men patienten är i alla fall något mera än lungor, blodomlopp och ett nummer i journalen. Hans känslor och tankar bli ovidkommande ting eftersom personliga bekymmer, känslor av hopplöshet eller olust i alla fall inte syns på röntgenplåten. Å andra sidan visar det sig att läkarens makt och myndighet kan utsträcka sig

långt utanför de rent medicinska funktionerna, som t. ex. då författaren på ett sanatoriebibliotek ville låna en bok av Strindberg men möttes av avdelningssystemens något uppseendeväckande motivering, att den förre överläkaren inte gillade Strindberg och följaktligen skulle inte sanatoriebiblioteket tillhandahålla patienterna den andliga stimulans, som kunde finnas i en sådan bok. Vikström finner de ofta återkommande plakatet, olika förbud och föreskrifter på sjukhusväggarna, motbudande och framhåller, att man ofta får känslan av att man måste lämna den ev. personliga prägel man har likt reseffekterna man bär med sig och inordna sig i en viss, trångsynt andlig kostym, när man kommit innanför sanatoriegrinden. Betecknande för denna inställning finner författaren några formuleringar i en broschyr med namnet "Vad varje sanatoriepatient bör veta". Av den skriften synes framgå, att man bör acceptera disciplinen, inte läsa veckotidningar men däremot regelbundet besöka de gudstjänster, som anordnas på sanatorierna. Broschyren var inte författad av en präst utan av en läkare!

*

Ovanstående i koncentrat är väl vad man inom den omdiskuterade boxningssporten brukar kalla "att använda hårda bandage", och det kanske också författaren Birger Vikström haft en känsla av eftersom han — efter att ha bröstat av sin salva — ansett sig böra säga något ödmjukt på slutet om svensk sjukvård och den tacksamhet, som patienterna utan tvivel ofta känner både mot läkare och sjuksystrar. Vi instämna häri, men vilja samtidigt understryka, att hur mycket man än uppskattar de positiva sidorna, så utesluter det inte att

man vänder sig mot de tendenser i sjukhusmiljön, som kan gå i personlighetshämmande eller personlighetskvävande riktning. Om man nu bortser från de rent personliga upplevelserna bakom synpunkterna, så är det inget tvivel om att en del ömtåliga, föga diskuterade problem i svensk sjukvård här skjutits fram. Detta är en förtjänst och en del insändare i huvudstadspressen under sista tiden vittnar om att Vikströms skönlitterärt tillspetsade formuleringar stöder sig på erfarenheter även hos andra.

Att ta upp alla de problem, som här ligger i öppet blickfält är inte möjligt. Men låt oss inom en snäv ram beröra några av debattpunkterna. För något år sedan hade vårt förbund att ta ställning till ett förslag från en statlig kommitté om ordnande av den andliga vården på sjukhusen. Man kommer alldeles osökt att tänka på det aktstycket i det här sammanhanget. I korthet tycktes kommittén med stöd av en statistik — vars värde vi tidigare ägnat en kritisk granskning — kunna fastslå att det fanns ett starkt religiöst intresse bland sanatoriepatienterna. Följaktligen ansåg sig kommittén tvingad att framlägga ett rätt generöst förslag om tillsättande av nya sjukhuspräster jämte andra förstärkningar i den kyrkliga verksamheten, men man ville också utsträcka den kyrkliga kompetensen till andra områden. Under vissa förutsättningar skulle sjukhusprästen fungera som bibliotekarie och även utöva kuratorsarbete. Vårt förbund ställde sig i remissyttrande till Kungl. Maj:t välvilligt till bättre anordningar för gudstjänster och församlingslivet på sjukhusen, men avvisade bestämt den blandning av olika vårdfunktioner i kyrklig regi som ligger i kombinationen sjukhuspräst-bibliotekarie-kurator. Kommittén för den andliga vården synes alltför ensidigt ha tagit det religiösa behovet som grund för sina förslag. Vi ha framhållit i vårt remissyttrande, att det finns ett starkt behov av psykisk rådgivning för sanatoriepatienterna, men det är felaktigt att utgå från att olika slags depressioner och psykiska konflikter alltid är detsamma som religiösa behov. Man kan nog också fundera över om inte de straffutskrivningar och andra disciplinära åtgärder som vidtages mot "svårhanterliga" sanatoriepatienter är "straffformer", som borde ges en ingående granskning, där man skapade en bredare bedömningsgrund än vad som nu är fallet ifråga om dessa "domslut".

Sjukhusmiljön bör naturligtvis, liksom samvaron utanför sjukhusen, uppbäras av ömsesidig respekt för varandras livsåskådningar och differenser i tänkesätt. Den religiöst sinnade får inte under sin sjukhusvistelse isoleras från de värden han funnit i sin trosupplevelse. Någon sådan isolering tycks så vitt vi kunnat finna inte existera i vad det gäller den kristna förkunnelsen, som

"Otrivseldebatten"

omkring sanatorierna kan av pressläggningsskäl inte behandlas utförligt, men av de röster, som hittills framförts i Expressen har bl. a. notarie Osman Nylander förordat en revidering av allmänna regler och föreskrifter, "straffresor, straffsäng, bridgeförbud, rökförbud" m. m., i en tidsenligare anda:

— "Det är självfallet, att livet inom ett sjukhus måste regleras och att reglerna på ett sjukhus måste efterlevas. Nu är det ibland så och så med självdisciplinen bland sanatorieklientelet. Den lungsjuke känner ofta inte själv något av sin sjukdom — men läkaren vet hur återhållsamt hans patient måste leva för att kuren ska lyckas.

Överträder patienten bestämmelserna — kommer inte in ordinerad tid till exempel — måste läkarna ha rätt till vissa disciplinstraff. Frågan är bara hur de bör vara beskaffade. Att läkare skriver ut patienter som nonchalerar kuren och tar upp dyra och eftersökta platser, tycker jag man inte kan anmärka på. Men — och det är det viktiga i sammanhanget — mycket skulle kunna göras för att undanröja sådana konflikthanledningar mellan läkare och patient."

Borde det inte finnas sjukhusnämnder i likhet med företagsnämnder, frågar herr Nylander, och kunde man inte tänka sig att de medicinskt skolade kuratorerna och sysselsättningsterapeuterna kunde bistå läkaren på ett mera markant sätt än hittills ifråga om berörda miljö — och anpassningssvårigheter.

väl, åtminstone hittills, haft ett visst försprång framför andra former av andlig och kulturell gemenskap på sjukhusen. I övrigt måste väl självfallet det kristna intresset på sjukhusen stå i en viss relation till den plats detta intresse har bland människorna ute i det normala samhällslivet i dagens skiftande kulturgemenskap. Det är en fråga man måste taga hänsyn till även när man bedömer sjukhusens andliga klimat och hur man bör avväga de andliga och kulturella behoven på dagordningen. Patientföreningarnas inflytande bör självfallet här ha stor betydelse.

Tiden kanske snart bör vara mogen för mera moderna samarbetsformer på sjukhusen — låt oss säga sjukhusdemokrati — med ett smidigt fungerande organ, där läkare, sjuksystrar, personal, patienter o. s. v. kunde ventilera och tillrättalägga intressemotsättningar och konfliktfrön av olika slag, innan de hunnit växa ut till ilsket fräsande brandfacklor på huvudstadstidningarnas kultursidor. Och för att till sist taga lärdom av vännen Birger Vikström och säga något snällt på slutet, så vet vi att det finns många läkare, sjuksystrar och andra på sjukhusen som offrat mera för de sjuka än vad vi någonsin har rätt att fordra av dem. Vad som här framförts för vårt vidkommande är inte elakhet utan mera en mening som den gode biskop Thomas formulerat i de kärnfullt klassiska orden: "att bättra vad som fördom brast".

Fellan Commaström

MAN skriver I PRESSEN

De kirurgiska framstegen kommer ofta i skymundan i dagens tbc-kamp för intresset omkring de nya kemiska preparaten. Att det inte heller står stilla på det förstnämnda området visar emellertid dr Sven Lundberg vid Renströmska Sjukhuset i Göteborg i en intervju för *Handelstidningen*. Men det är inte fråga om någon konkurrens mellan olika behandlingsmetoder. Tvärtom har de kemiska medlen PAS och Streptomycin gjort att man fått lungskador i sådant gynnsamt läge att operativa ingrepp kunnat ske i större utsträckning — de nya läkemedlen ha i högsta grad främjat det kirurgiska arbetet. Doktor Lundberg hänvisar till en statistik med omkring 1.700 patienter, som opererats vid sjukhuset och han har nu för avsikt att skaffa sig nya rön vid en studieresa i USA:

— Lungtuberkulosens kirurgi liksom övrig bröstkirurgi är f. n. under livlig utveckling, och mina studier i USA avser alltså särskilt lungtuberkuloskirurgin och dess organisation, fortsätter dr Lundberg. Mycket arbete har där nedlagts på detta område, och jag är övertygad om att kunna få värdefulla erfarenheter från besöket. Tidigare har jag studerat de flesta ledande kliniker i Europa, och det är en gammal dröm om att också få ta del av utvecklingen i USA, som jag nu äntligen realiserar. Det skall även bli mycket intressant att få höra vilka rön man gjort vid behandling med de nya antituberkulosmedel, som redan omnämnts i svensk press.

— Fall som förut var för dåliga för ett operativt ingrepp kan numera ofta fås i operabelt skick och med framgång kirurgiskt behandlas, påpekar vidare dr Lundberg. De stora radikala operationerna med borttagandet av hela den sjuka lungan eller delar därav ger efter den nya medikamentösa behandlingen betydligt bättre resultat. Dylåka större operationer kommer därför till allt större användning. Våra erfarenheter på Renströmska sjukhuset av dessa större tekniskt ofta svåra operationer, är enbart gynnsamma. För att utföra dessa fordras en fullgod kirurgisk organisation. Vi har sedan förra året glädjen att vid sjukhuset ha anställd en för lungoperationer speciellt utbildad närkosöverläkare, vilket har sin stora betydelse.

Alla bör skärmbildsundersökas

framhåller dr Bokström i tidningen *Halland* med anledning av en pågående skärmbildskampanj i Nordhalland. Genom relativt tidig upptäckt är fallen godartade och det säger sig självt att de som drabbats av sjukdomen är tacksamma att snarast möjligt komma under läkarbehandling. Alltjämt är c:a 50 % av de pa-

tienter som första gången vårdas på sanatorium för sent upptäckta fall:

— Lungtuberkulosen är en mycket lömsk sjukdom i det avseendet, att den i många fall inte ger några symptom alls. Mäniskor kan gå omkring i månader och år med en sakta fortskridande lungtuberkulos i den tron, att de är fullt friska.

När de sedan märker att något är på tok och söker läkare så har sjukdomen många gånger fortskridit så långt att det inte är mycket att göra åt den. Processen kan i bästa fall kanske hejdas i sitt förlopp, men redan förstörda delar av lungorna kan ju inte återställas i funktionsdugligt skick.

Vid en första granskning av skärmbilderna som utföres vid medicinalstyrelsens skärmbildscentral i Stockholm, brukar man finna ungefär 3 procent av de undersökta företer vissa tecken på sjukdomsförändringar i lungorna. Alla misstänkta fall hänvisas till vederbörande centralsdispensär. Där brukar man kunna gallra ut ungefär hälften av kontrollfallen som onödiga.

Till detta vill man bara understryka — deltag i dessa kontrollundersökningar utan känsla av tvång! Det är en skyddsåtgärd till Ditt eget och samhällets bästa!

En föreningsrörelse till samhällets nytta

är de lungsjukas föreningar framhåller *Karlstads-Tidningen* och ger en del tänkvärda synpunkter på eftervårdsfrågan och de tuberkulosas egen vilja att hjälpa till och reda upp svårigheterna. Tidningen ger i sammanhanget en honnör åt De lungsjukas konvalescentförening i Karlstad och den socialvårdskonferens vid vilken eftervårdsproblemen i Värmland diskuterades:

Bara den stora tillslutningen av inbjudna representanter för länets socialvård visar att man på allvar börjar se på dessa sedan länge aktuella problem på ett helt annat sätt än tidigare. Ty det kan inte förnekas, att dessa frågor tidigare i allt för hög grad negligerats eller att man på grund av bristande insikter i ämnet felbedömt läget. Nu börjar man inse, att de sjukas och f. d. sjukas försäkran att de själva vill hjälpa till att lösa problem är något att resonera om, och det är denna positiva inställning som är det glädjande i situationen.

Allt för länge har problemet skjutits åt sidan och det är därför bara angenämt att konstatera, att myndigheterna börjar lyssna på de råd som sakkunskapen gett och ger. Sakkunskapen är i detta fall läkarna och kuratorerna — och de sjuka själva — och det måste nog sägas att det är dessa parters förtjänst att eftervårdsproblemen börjat ventileras på allvar. De lungsjukas organisationer har vunnit myndigheternas förtroende, och det samarbete som börjar skönjas har man anledning hoppas mycket av. Det är därvidlag inte bara de lungsjuka som är att gratulera utan också samhället, ty en rätt utbyggd eftervård kommer i sista hand samhället till nytta.

USA-medicinen mot tbc nu på svenska sjukhus

Professor Anders Kristenson: Medlet visar lovande tendenser —
men ännu för tidigt med något slutomdöme

Professor Anders Kristenson.

Det nya tbc-medlet, som väckt sådan uppmärksamhet under de senaste månaderna, har nu nått Sverige, dvs. inte bara genom tidningsrubriker utan man har faktiskt börjat praktisera medlet på sjukhusen. På Serafimerlasarettets medicinska klinik i Stockholm har man under knappa två månaders tid behandlat patienter med "USA-medicinen" och med anledning härav jämte de flitiga tidningskommentarerna kring medlets uppseendeväckande verkningar har professor Anders Kristenson gett en orientering i Svenska Läkartidningen om det nya tillskottet till våra medel mot tuberkulos.

Professor Kristenson framhåller inledningsvis att medlen — man får här tänka sig en kombination av ett flertal kemiska sammansättningar — är besläktade med conteben och utgöra derviat av isonikotinsyra. Den aktuella substansen utgöres av isonikotinsyrehydrazid, som syntetiserades redan 1912, fast den ej förrän nu blivit upptäckt som medel mot tuberkulos. Den kemiska substansen har olika handelsnamn i olika fabriker. För korthetens skull rör sig professor Kristenson själv med benämningen rimifon i sin framställning.

Gynnsamma verkningar på avancerade fall av lungtbc.

Vid behandling av tuberkulos hos människor (man har gjort många vackra experiment på olika slags djur) har man inskränkt sig till fall med mycket avancerad lungtuberkulos. Fall med utbredda destruktiva förändringar, tuberkelbaciller i sputum, fall, som inte kunde förväntas svara på annan tillgänglig behandling, utvaldes för prövningen. Vid tillförsel av rimifon i viss fastställd dos observerades en hel del gynnsamma förändringar i det kliniska förloppet: reduktion av febern efter ett par veckors behandling, mindre hosta, sputum-

mängd och bacillmängd, bättre aptit, vikt, krafter och viss upplärning av de röntgenologiska förändringarna inkl. försvinnande av kaverna m. m. Professor Kristenson framhåller emellertid att de behandlade fallen — såväl i USA som i Sverige — haft en alltför kort observationstid och att man ännu inte kan ge något pålitligt omdöme om verkningarna.

Har medicinen störande biverkningar?

Toxiciteten synes vara liten, men det fordras ännu erfarenheter från ett större material under längre tid för att kunna medgiva ett säkert omdöme. Biverkningarna synas ha varit av skiftande natur såsom urineringssvårighet, cirkulationsbesvär osv. Inga påtagliga blodförändringar ha iakttagits, inte heller skador på hörselnerven eller balansnerven eller tecken till njur- och leverskador ha hittills visat sig. I stort sett är, naturligt nog med tanke på den korta tid rimifonet använts som tuberkulosmedel, många problem omkring dess verkningar ännu obearbetade och olösta. Hit hör också frågor om bl. a. behandlingstidens längd, den optimala doseringen, om uppkomsten av resistent tuberkelbacillstammar m. m.

Är rimifon bättre än PAS och Streptomycin?

Erfarenheterna vid Serafimerlasarettets medicinska klinik är — som tidigare framhållits — ännu tämligen färska och obetydliga, men de gynnsamma iakttagelserna: minskad feber, bättre allmäntillstånd osv., förete slående likheter med de amerikanska. Ett fall, som trotsat föregående behandling med PAS och Streptomycin, har förbättrats efter behandling med rimifon. Ett fall med tuberkulös fistel visade snabb vändning till det bättre efter några dagars behandling. Många tecken tyder på att detta nya medel torde vara ett värdefullt tillskott till våra medel mot tuberkulos. Huruvida rimifon är överlägset Pas och Streptomycin är ännu ej klart. Möjligen är en kombinationsbehandling att förordas. De nya terapeutiska medlen fordra tillgång till flera sjukhusplatser med kvalificerad personal och väl utrustade laboratorier. Och någon minskning av sjukhusvistelsen medföres ej genom tillkomsten av de nya medlen. Snarare tvärtom. Följden av tuberkuloskampen i stort sett blir, så vitt man nu kan bedöma, att vår terapeutiska arsenal berikats med ännu ett mot tuberkelbacillen verksamt medel, som icke kan ersätta men väl komplettera dem som redan användes.

Sven Vallmark:

Läkaren, patienten och sanningen

Fil. mag. Sven Vallmark, som tidigare behandlat en del debattämnen inom sjukvården i Status spalter återkommer här i en artikel, där han ställer "sanningskravet" inom medicinen i förgrunden.

En ung vetenskapsman, som höll på med sin doktorsavhandling, började känna sig mycket trött. Först slog han bort det; han var väl överansträngd. Men då trötthetskänslan blev alltmer outhärdlig, måste han till sist söka läkare. Noggranna undersökningar visade, att han led av en ytterst allvarlig blodsjukdom, vilken mänskligt att döma inom ett eller annat år skulle lägga honom i graven. Skulle doktorn ha meddelat honom detta?

I det aktuella fallet gjorde läkaren det inte. Han förklarade i stället, att den sjuke led av en allvarlig allmäninfektion, som gjorde en tids sjukhusvistelse nödvändig. Sedan patienten erhållit blodtransfusioner, blev han också temporärt bättre, utskrevs från sjukhuset och återupptog sitt arbete. Men nya trötthetsskov gjorde snart nya sjukhusvister nödvändiga. Efter något halvår inträdde en plötslig, svår försämring. Patienten intogs på nytt på sjukhus. Det blev sista gången. Men ända till slutet hade han kvar sin optimism och sysslade hela tiden i sina tankar med den påbörjade doktorsavhandlingen. En dag, när han kände sig bättre, hade han en givande konferens med en vetenskaplig kollega och talade hela tiden om hur roligt det skulle bli att komma på benen igen och få hugga i med arbetet på nytt. Följande natt avled han stilla under sömnen.

Ett annat fall, relaterat av en läkare. Läkarens far hade en längre tid gått och känt sig trött och hängig. En dag for han in till lasarettet för att ta reda på hur det stod till. Efter undersökningen förklarade lasarettsläkaren burdust: "Cancer recti, absolut intet att göra." Den sjuke, som dittills i vanlig ordning hade skött sitt arbete, gick vid hemkomsten från lasarettet direkt till sängs för att ej mer komma på benen under det halvår han hade kvar att leva. Han hade fått livsmodet grundknäckt. Den relaterande läkaren anser, att lasarettsläkaren handlade fel. Hade han inte så brutalt klippt av allt hopp, hade den sjuke säkert orkat med att sköta

sitt arbete ännu en tid framåt. Och det råder väl knappast någon tvekan om att det hade varit det lyckligaste för honom.

De båda exemplen är tänkvärda. Det finns en gammal läkarregel, som säger: Så länge det finns liv, måste man skänka hopp. Att ta allt hopp från en sjuk människa det kan vara att bokstavligen ta livet av henne.

De friska människorna går inte omkring med någon förhandsvarning i fickan om att då och då skall livet vara slut för dem. Varför skall man då lägga sten på en svårt sjuk människas redan alltför tunga börda med att leverera henne en vetenskapligt grundad dödsdom? Det är obarmhärtigt.

Nu är det naturligtvis inte många läkare, som springer omkring och presenterar sådana dödsdomar. I varje fall har artikelförfattaren inte träffat någon, inte ens bland dem som haft ett stadgat rykte om sig som burdusa sanningsägare. F. ö. vet alla erfarna läkare, att när en patient begär att få höra sanningen, så vill han i de allra flesta fall endast få en bekräftelse på att det inte står så illa till med honom som han

Sven Vallmark

fruktar. Han tigger helt enkelt sin läkare om en gnista hopp. Och den har han rätt att få, även om det måste ske på bekostnad av den vetenskapliga sanningen.

Det finns religiösa människor, som anser, att de sjuka måste underrättas om att de står inför döden för att bli i tillfälle att kalla på en själasörjare, som kan bereda dem till en salig hädanfärd. För artikelförfattaren är detta ett formalistiskt resonemang, som kan leda till en ovanligt kvalificerad obarmhärtighet, särskilt när det rör sig om unga människor.

Därmed är vi inne på frågan om de anhöriga. De måste ju underrättas om när det börjar lida mot slutet. Tyvärr utövar de stundom genom sin sorg och sin ångslan ett ogynnsamt inflytande, även när de handlar i bästa välmening. Särskilt illa är det, när den sjuke först genom de anhörigas kanske oväntade uppdykande plötsligt får klart för sig, att allt hopp är ute. En 20-årig man led av tuberkulos. Ena njurens var bortopererad, nu hade också den andra svårt angripits. Mot slutet kom modern. Hon satt vid sängen och strök stilla sonens hand: "Snart blir allting bra. Hos Gud blir allting bra."

Men över hennes fattiga, böjda och slitna rygg stirrade sonens gulbleka ansikte med en så bottenlös förtvivlan, att den som sett det aldrig glömmer. Han saknade moderns evighetshopp. Vad var för honom sjukbäddens plåga mot ångesten inför att mista ett liv, som knapast börjat. Vem förmår sådana gånger trösta?

Säkert är det inte lätt för läkaren att avväga, vad som bör sägas och inte sägas åt de anhöriga. Det är en mycket känslig sak, hur långt han bör sträcka sig med uppriktiga besked. Att goda vänners alltför beskäftiga nyfikenhet inte bör stillas i onödan är då visst. Annars kan det gå som i följande fall. En "bäste vän" kom på besök till sanatoriet. Först hörde han sig för hos överläkaren, hur det stod till med den sjuke. Och överläkaren var dumt nog litet för öppenhjärtig. När besökaren skulle lämna den sjuke sa han: "Ska jag hälsa hem då, att det är utsiktslöst? Herren ger dig kraft, det vet du, så inte blir det svårt för dig." Den sjuke fick en allvarlig chock. Han hade inte tänkt sig att det stod så illa till och räknade ju snart nog ut att besökarens kunskap om tillståndet varit i överläkarens säck innan den kommit i påse. Han blev ursinnig. Bad den besökande fara och flyga och tänkte att han skulle minsann visa, att än var inte björnen skjuten. Det slutade faktiskt med att han klarade upp sin sjukdom mot all förmodan. Kanske gav ilskan honom en stöt i den rätta riktningen. Men han kunde naturligtvis också ha tappat sugen fullständigt.

Läkare tänker nog inte alltid tillräckligt på hur patienterna bokstavligen hänger vid deras läppar. Ibland slinker det ur doktorn ett ord i onödan, som gärna kunde ha varit osagt. Särskilt, om han är trött och ur humör, måste han vakta sin tunga. En patient på ett sanatorium hade legat sjuk några månader och var rätt illa däran. Läkaren hade sagt, att minst ett halvår skulle sjukhusvistelsen vara. En dag, då patienten kände sig nere och modlös, frågade han på rondan, hur länge doktorn trodde det skulle dröja innan han fick börja arbeta igen. Också doktorn var trött och ur gängorna och fräste till: "Hålla på och tjata om det nu. Kom igen om fem år, kanske vi kan börja talas vid!" Patienten insåg naturligtvis, att i dessa fräna ord och inte i det tidigare uppmuntrandet låg sanningen. Men det tog honom månader att komma över chocken. De hårda orden hade dock det goda med sig, att han verkligen började inse sin situation och började ställa in sig på mycket lång sikt, vilket i sin tur ledde till, att han satte i gång med att försöka komplettera sina kunskaper på områden, där han trodde sig ha nytta av det. Men det är inte alltid det går så. En annan patient begärde upplysning om hur det stod till med lungorna. Doktorn förklarade: "Med lungorna är det inte farligt, men Ert hjärta kom-

mer att förkorta livet på Er med något tiotal år, det är ett som är säkert." Patienten, som mycket väl kände till sitt dåliga hjärta sen förut, vilket också doktorn visste, att han gjorde, blev förbittrad över beskedet. Han hade inte begärt någon upplysning om sitt hjärta. Som han varit en stark rökare hade han måst sluta med cigaretterna för hjärtat. Nu blev han desperat, tyckte ingenting tjänade något till, struntade i alltihop och gick dagen efter doktorsbeskedet och köpte sig ett paket cigaretter och satte i gång att röka för fullt. Två år senare strök han med på grund av hjärtat.

*

Frågan om läkaren och sanningen har också en annan och i grunden betydligt viktigare sida. Hur mycket skall läkaren tala om för en sjuk människa om hennes sjukdom? Alltså i sådana fall, där det inte alls behöver vara frågan om någon överhängande dödsrisk. Det är långt ifrån självklart, att läkaren ens i sådana fall kan säga den sjuke sanningen, t. ex. att han lider av cancer. Chocken av diagnosen kan bli fruktansvärd och allvarligt äventyra tillfrisknandet. Men vanligen är det dock nödvändigt för patientens eget bästa, att han får reda på hur det står till. Vid vissa sjukdomar, t. ex. tuberkulos, sockersjuka och hjärtfel, är det ju i hög grad patientens egen sak att svara för ett lyckligt genomförande av kuren mot sjukdomen, men det kan han inte göra, om han inte har någorlunda klart för sig, hur det står till. Här spelar både läkarens och patientens individualitet en avgörande roll. Det finns läkare, som har förmågan att meddela också rätt nervösa patienter mycket obehagliga fakta på ett sådant sätt, att de inte tar skada av dem utan tvärtom får mod och vilja att spänna alla sina krafter för att tillfriskna. Andra läkare saknar helt denna förmåga. De ökar bara den sjukes depression och modlöshet. Vissa patienter bär med stor själstyrka de bittraste upplysningar, andra får en våldsamt chock bara inför nödvändigheten att ta några ofarliga prov.

Det verkar på det hela taget, som om de flesta människor skulle ha en ojämförligt större förmåga att utstå hårda fysiska plågor och yttre obehag än att bära en stark psykisk press. Flertalet lider mycket, mycket mer av sin ängslan inför t. ex. en operation än av själva operationen. Många läkare har därför funnit det klokast att undvika att tala med sina patienter om vad som skall göras med dem annat än i de mest allmänna ordalag. Ett faktum är också, att många sjuka absolut inte vill veta något om vad som skall göras med dem. De överlämnar sig helst med fullständigt förtroende i sina läkares händer. Säkert är detta den både klokaste och lyckligaste attityd, som en sjukling kan inta. Det är därför, som förtroendeförhållandet mellan läkaren

och patienten är så viktigt för ett lyckligt sjukdomsförlopp.

Däremot har det mindretal, som verkligen på allvar önskar ordentlig upplysning om sin sjukdom och inte bara vill få bekräftat, att de mår ganska bra, när de begär att "få veta sanningen", rätt till klara besked. De bör inte avspisas med några intetsägande fraser eller rent av bli avsnästa. Under inga omständigheter får dock läkaren ge hoppet helt förlorat för patienten. Det är en mycket svår uppgift han här ställs inför. Men även där han uppmuntrar och skänker hopp mot bättre vetande och därvid märker, att en klarsynt patient genomskådar det välmentade bedrägeriet, kan han vara övertygad om att den sjuke nästan undantagslöst sätter större värde på uppmuntrandet än en korrekt "dödsdom". Det är för resten märkvärdigt, hur många gånger också till synes helt hopplösa fall går till förbättring.

En på rätt sätt meddelad upplysning om sjukdomssituationen kan stundom sporra patienten till utomordentliga ansträngningar. En patient med bara en lunga i behåll togs in på sanatorium för ett allvarligt angrepp av tuberkulos på den återstående lungan. Läkaren satte upp röntgenplåten på genomlysningbordet och visade patienten, hur det stod till. Det såg illa ut. Mitt i det angripna partiet fanns ett färskt hålrum, en cavern. Patienten frågade efter utsikterna till läkning, och läkaren sa, som sanningen var, att utsikterna var mycket små, men så lade han till lugnt och övertygande: "Fast jag har ju förstås sett värre plåtar på folk som klarat sig. Men hur det än slutar så tar det tid." Då fick patienten en idé. Han bad att få låna en linjal med millimetermått, och sen mätte han upp cavernens storlek. Så gick han till en civilingenjör, som också låg sjuk på sanatoriet och sa åt honom: "Nu får du ta fram räknesticken och räkna ut hur fort jag blir frisk. Först ska du beräkna cavernens yta och sannolika volym. Sen ska jag ta plåt var fjärde vecka, och då ska du få nya siffror, och så ska du få beräkna, när cavernen bör vara helt försvunnen." Läkaren fick del av planerna och drog på munnen men hade inget emot att svara för plåttagandet. Efter tre månader var cavernen försvunnen och röntgenbilden också i övrigt betydligt förbättrad. Snart efteråt skrevs patienten ut. Det var ju en solskenshistoria. Det är nog inte alla, som har denna fighteranda gentemot ett ogint öde. Här samverkade läkarens trygga personlighet och lugna uppmuntran men patientens klara insikt i sjukdomssituationen till ett gott resultat.

*

Men det finns en sanningsplikt, som är betydligt viktigare än läkarens gentemot patienten, det är patientens gentemot läkaren. Ofantligt mycket skulle vara vunnet,

om de sjuka lärde sig att vara verkligt uppriktiga mot sina läkare och inte, som så många gånger sker, förtiga just det symptom, som kanske mest oroar dem. Och det gäller inte bara de fysiska besvären utan kanske i ännu högre grad andra källor till oro och bekymmer: äktenskapstrassel, dålig ekonomi, personliga motgångar och svårigheter av skilda slag. De sjuka måste komma ihåg, att det är sanningen som skall göra dem friska, sanningen om dem själva och deras sjukdom, så långt de förmår att meddela den. Den läkare som föres bakom ljuset av sin patient skall sedan inte lastas för att resultatet av den föreslagna behandlingen uteblir. Tyvärr är sådana bedrägerier från de sjukas sida, medvetna eller omedvetna, inte ovanliga. Stundom är de mycket svåra att komma till rätta med, även för den erfarne läkaren.

*

Låt oss sammanfatta.

När sjuka människor säger sig vilja veta "sanningen", önskar de ofta endast få bekräftelse på att det inte är så illa ställt.

Onödigt sanningsägande tjänar inte något till. Ibland är det av ondo. Den sjuke är framför allt i behov av tröst och uppmuntran, hopp och livsmod.

Den lyckligaste attityden från en sjuk människa är det förbehållslösa förtroendet till läkaren och hans omsorger. Lyckas läkaren vinna sin patients fulla förtroende, då blir det inte längre något problem, vad han skall säga eller inte, tiga med eller tala om. Den sjuke brukar då också lugnt avstå från att tjata.

Betydligt viktigare än att patienten får höra sanningen är det, att han så långt han förmår och förstår säger läkaren sanningen om sig själv, sin situation och sin sjukdom.

Den som känner sig nere...

Den som känner sej "nere" brukar av goda vänner få det välmående rådet att han ska "rycka opp sej". Att det är svårt att lyfta sej själv i håret, vet vi ju, men när det gäller psykiska åkommor begär man ändå något liknande. Man går inte gärna till doktorn om man inte kan tala om var det gör ont någonstans eller har så pass mycket feber att det tyder på att man är ordentligt sjuk. Trots detta utgörs enligt vissa läkare minst 50 proc. av patienterna på en vanlig läkarpraktik av människor som i första hand lider av nervösa besvär eller neuroser. Att även flera svårare kroppssjukdomar, t. ex. magsår och hjärtfel, vanligen har övervägande psykiska orsaker är ju numera ganska allmänt känt.

Grunden för en neuros är ofta en ångestupplevelse, en känsla av att "leva i fiendeland" och upplevelsen av den egna obetydligheten och maktlösheten. "Mindrevärdeskomplex" (eller mindrevärdeskänslor) har blivit ett slagord, men det döljer ofta en fruktansvärd realitet. Det neurotiska reaktionssättet har som regel sin upprinnelse i barndomsupplevelser. Rädslan för isolering och ensamhet är en stark drivkraft. Behovet av känslomässigt gensvar från andra har vi ju tidigare betecknat som ett av de väsentliga psykiska behoven. Om det inte tillfredsställs gör individen krampaktiga, desperata försök att komma ur sin belägenhet.

(Åke Nordin: "Sin egen fiende" i SIA.)

BEFÄL OCH MENIGA

De flesta unga män som passerat 20 års åldern har såsom värnpliktiga kommit i kontakt med det militära beteendet och de speciella krav som det ställer på dem. Den demokrati och det likaberättigande som samhället via skolan och andra institutioner och organ präntat in i den unge civilisten, ska på några få månader förträngas och ersättas av anpassning till den militära plikt- och förbudsvärlden. Och det går verkligen märkligt gnisselfritt om man betänker vilken radikal omställning det här miljöbytet kräver av den värnpliktige. Civilt och militärt, där har vi de två beteckningarna på ett par hart när fientliga sfärer i det moderna samhället, beteckningar som en del vill ersätta med orden fred och krig, humanitet och våld, demokrati och autokrati o. s. v. Men på vårt oroliga klot med dess nationsprestige, råvaruhunger och starka ideologiska motsättningar synes det vara nödvändigt med en krigsmakt som kan försvara ett lands folk, kultur och naturtillgångar. Därför är det synnerligen värdefullt att Social Årsbok 1950—51 har ägnats åt problemet "Civilt och militärt" och att den gör det så grundligt och vederhäftigt.

Den här nämnda årsboken är en nästan outtömlig gruva bestående av militära fakta. Docent Gunnar Boalt skriver själva inledningsuppsatsen och hans bidrag heter därför "Militärt och civilt". Han grundar sina resonemang i mycket på en amerikansk undersökning "The American Soldier" och lägger sedan utifrån den några synpunkter på den svenska soldaten. Här ska ett viktigt problem granskas lite närmare, nämligen distansen mellan befäl och meniga. Den distansen har på senare år enligt hörsägnen (anmälaren gjorde militärtjänst 1940—43) kortats av betydligt till många militärers förtrytelse men till ännu fler värnpliktigas förnöjelse. Vid amerikanska undersökningar har man fått fram en ganska negativ inställning gentemot officerare från de meniga. Den negativismen har inte varit riktad mot enstaka officerare utan mot själva systemet med en privilegierad minoritet, och den var mindre vid fronten än bakom den, bland annat beroende på att granater inte tar någon hänsyn till gradbeteckningar.

Så här explosivt skriver en amerikansk soldat i sitt frågeformulär vid en undersökning: "De säger, att amerikanska soldater kämpar för frihet, rättvisa och jämlikhet. Men på något vis så representerar armén raka motsatsen till det. Tänk på officerarna! Alla deras grejor är finare och bättre, precis som om deras kroppar skulle vara bräckligare och ömtåligare än våra, en sjuksköterska får inte flirta med andra än officerare. T. o. m. underbefälet blir tillsagt att hålla sig lite från gemene man. Sätt igång istället med lite rättvisa och jämlikhet", slutar denna verkliga breidsida som måste ha åstadkommit många skott i vattenlinjen. Undersökningarna visar

(Forts. å sid. 13.)

"Knuffas inte, din gamla valross!" (Ur Social Årsbok.)

Den militära miljön står i skarp kontrast till den civila, ett problem som behandlas grundligt i Social Årsbok 1950—51.

VÄRLDENS ÄNDE

Hur ska man komma till världens ände? Bor man i Stockholm, så är det bara att ta tåget från Centralstationen, stiga av i Vagnhärad, åka buss en kvarts timmes tid och så är man i Trosa. Sedan gammalt har man döpt staden till världens ände. Varför vet inte jag, men antagligen är det därför, att där tar det sörmländska fastlandet slut för att övergå i havet. Eller också är det därför, att Trosa inte har någon järnväg och att det därmed satts punkt för allt framåtskridande. Vilket är absolut fel åtminstone i våra dagar, då bilismen övervunnit alla förflyttningssvårigheter.

Framför mig ligger en reklambroschyr som heter "Välkommen till sommarstaden Trosa". Ja, inte mej emot, men jag skulle lika gärna själv kunna skriva något liknande och kalla det "Välkommen till vinter-

staden Trosa". Jag har haft förmånen att uppleva den lilla staden under alla årstider vår herre behagar bestå oss med, så jag vet vad jag talar om. Att få sitta vid sitt fönster i skymningen en vinterdag och skåda ut över staden är en njutning. Snön ligger vit och fin, det är ett utmärkt slädföre och här kommer en släde, som glider ljudlöst fram över snön. Hästen har försetts med en bogklocka, som klingar så vemodfullt och vinterdämpat, att man blir inspirerad att skriva dikter till jultidningarna. Allting är så lugnt och stillsamt. Här råder idyll och frid.

Och sommaren! En ljuvlig tid i idyll. Så här låter det i den broschyr, som jag tidigare citerat: "På östra kusten av Södermanland — mellersta Sveriges vackraste landskap — ligger i en idyllisk nejd den lilla täcka staden

En idyllisk sommarbild från den lilla staden Trosa, där livet "flyter" fram i hederlig svensk vardag. Det är gammeldags helg här även om det är vardag, säger författaren Fritz Stenlund.

Fiske är dagens melodi i Trosa och tidigt på morgonen kan man se folk vid båt och brygga i sina sysslor medan fisknäten saltorkar på sina pålar i bakgrunden.

Trosa. Belägen vid en fjärd av Östersjön är Trosa skild från öppna havet av öar och holmar, täckta av rik växtlighet, under det att staden åt landsidan omges av höjder, klädda med barrskog. Till följd av detta läge åtnjuter staden ett synnerligen mildt och behagligt kustklimat, utmärkt för sina stärkande egenskaper. Trosa har också under många år varit en omtyckt bad- och sommarvistelseort, besökt företrädesvis av personer, som sätter värde på en enkel och hälsosam sommarvistelse."

Allt detta enligt broschyren, som visserligen ser ut som ett utdrag ur ett rättegångsprotokoll, av stilen att döma, men som talar sanning.

Trosa är underbart antingen det gäller vår, sommar, höst eller vinter. Sedan många år har jag dragit mig tillbaka och gömt mig i Trosa, när jag vill vila ut ordentligt eller när jag ska arbeta hårt. Det är fler än jag, som har samma uppfattning. Hit samlas konstnärer och författare för att få arbetsro. Det kan slumpa sig så, att Stadshotellets matsal en kväll blir fylld av långhåriga och en aning vårdslöst klädda målaryngel och blivande storförfattare. Då kan man tro sig vara förflyttad till Freden eller eventuellt till Pilen i Stockholm. Erik Asklund och hans förtjusande familj har en stuga på Bokö i Trosa skärgård. Bokö! Vilken stilig adress på en bokskriveriarbetare! Den breda och stadiga Ivar Lo Johansson kommer ibland. Jag såg honom en sommar-

dag sitta vid årorna och styra kurs ut mot skärgården. Vadan och varthän? Det fick jag inte veta, men av hans fryntliga leende att döma var han nöjd med tillvaron. Han satt i skjortärmarna och använde sina statarsonsmuskler på rätt sätt för att driva fram båten.

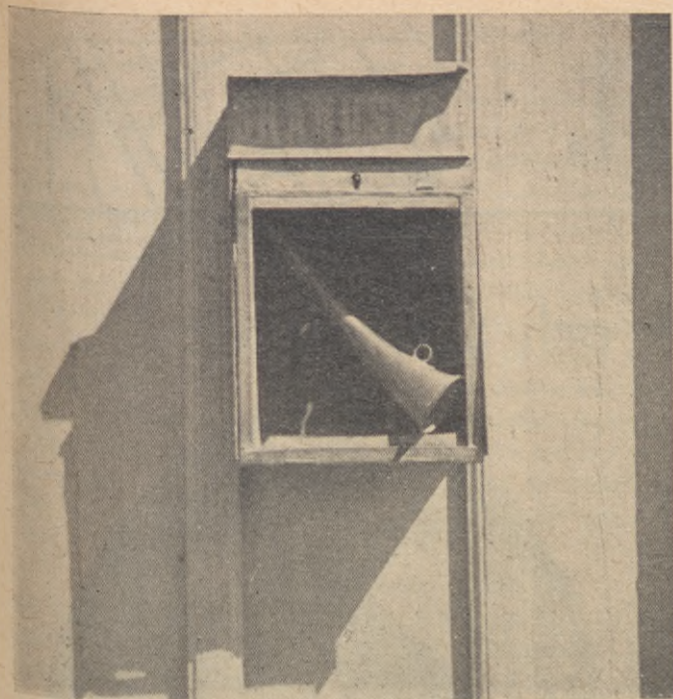
Även skalden Gunnar Ekelöf — årets Frödingsstipendiat — lär ha köpt sig en tomt i Trosa, som tycks utöva en viss dragningskraft på litterärt folk.

Det skrivs och målas tavlor i Trosa, så man kanske kan tala om kulturcentrum i vidare bemärkelse, särskilt under den härliga årstid, då gräs och grönska gro.

Men det arbetas väl på annat sätt också? När man går Östra Agatan fram och ser de små stugorna ligga som sovande i sina täppor, undrar man över vad invånarna försörjer sig på. Det är helgtyst i varenda stuga. Det råder gammaldags hederlig svensk helg här. Även om det är vardag.

Men trots den försynta stillheten arbetas det här. Det idkas en ingalunda föraktlig köpenskap, ty både landbönderna och fiskarbefolkningen i skärgården behöver handla. Stan har ett par skeppsvarv, inte avsedda för oceangående fartyg, men ändå! Och så är det fisket, speciellt strömmingsfisket. Det kan ge rikligt. Fiskarna har en egen fiskförsäljningscentral här. Där tas strömmingen om hand och distribueras ut över hela länet och längre ibland. Det som inte kan säljas dagsfärskt, går till saltning eller till böcklingsrökerierna.

En sån här gammal stad har många trähus och eldfaran kan hastigt bli aktuell. Det är ett skåp med en gammeldags "trumpet" att signalera med. "Brandskåp" står det förresten ovanför den lilla luckan.

Fiskarna har det slitsamt och hårt och deras tillvaro kan vara ganska chansartad.

Det är en vacker syn att se de små men effektiva fiskebåtarna ligga rad i rad vid Trosaåns kajer. Men ska man vara med och se något av fiskarnas arbete, så bör man gå upp om mornarna. Skötarna sätts i skymningen och tas hem när det börjar dagas igen. Före klockan sju på morron ska fisken vara inlevererad till försäljningsföreningen. Det är inte att undra på att herr och fru Medelvensson, som ligger och drar sig till framemot lunch, har så svårt att förstå, varifrån den feta, färska och fina lunchströmmingen kommer.

Det är värt besväret att gå upp om mornarna. Har man fått nåden att följa med ett fiskarlag, så blir man glad åt arbetet, åt livet. Då smakar det härligt med en tidig frukost. Först en stadig landgång med nyrökt böckling. Och sedan ett par pannor nystekt strömming på det.

Jag vill inte byta ut en sådan frukost mot exempelvis de delikataste och dyrbaraste rätter på en lyxrestaurang. Och jag och flera med mig vill inte, att Trosa, världens ände, ska förflyttas någon annanstans. Staden ligger så lugnt och så fridfullt, där den ligger.

Titta dit ett slag!

också att ju högre en officer är ju hårdare håller han på distansen.

Karlbergschefen överste Murray som i sitt bidrag bland en mängd annat också kommer in på distansproblemet, menar att en viss distans mellan befäl och meniga är nödvändig. Jämsides med referat av amerikanska undersökningar, har överste Murray också ett par svenska citat. Det ena är från 1945 års militärutredning som framhåller att även om det finns vissa chefer som har förmågan till äkta ledarskap och som skulle klara sig utan yttre distans, så finns det också andra chefer som saknar denna förmåga och som utan distansen skulle få ytterligt svårt att hävda sin ställning. Det andra citatet har överbefälhavaren åstadkommit och det innehåller en festlig motivering för ett bibehållande av distansen. Han säger först mycket välavvägt att en viss distans är ofrånkomlig, men att den bör kombineras med god personlig kontakt. Sedan följer det mera (kanske o-) roande inslaget: "Vore så ej fallet, utan kunde allt befäl utan risk för effektivitet i tjänsten möta sin tropp helt på kamratlig fot, skulle den förvisso ha beträffats av allt befäl för länge sedan". Om man upphöjer ÖB:s här citerade resonemang till princip, skulle man kunna möta alla samhällseliga reformförslag med ett kategoriskt: Hade den här reformen varit behövlig och möjlig att genomföra, hade den genomförts för länge sedan. Men då det nu inte förhåller sig så, är den omöjlig att genomföra. Det var logik det!

Distansproblemet är stort och svårslösligt, det ska erkännas, men därför behöver man inte låsa fast det. Människan är mycket formbar och vad som idag ter sig svår genomförbart är kanhända i morgon möjligt att realisera — om nu problemställning kvarstår. Genom uppfostran på lång sikt kan mycket förändras. Docent Boalt mixtrar i slutet av sitt bidrag med en torped under (distans-)arken, han skriver: "Det behövs ett nytt tänkesätt i det militära, ett sätt att behandla soldater, särskilt manskap, som står i samklang med samhällsvetenskapernas krav. *Det nuvarande systemet erkänner inte de fulla mänskliga rättigheterna.* (kurs. här.) Underordnade måste skyddas bättre mot sina överordnades infall."

Här har endast ett problem behandlats och det har skett ganska fragmentariskt. Årsboken drar upp en mängd andra, viktigast bland de övriga bidragen är Torsten Huséns om "De disciplinära värnpliktiga". Förövrigt innehåller årsboken en social krönika, skriven av redaktören Lars Gråby och en artikel om socialhjälp av byråsekreterare Olle Melin.

Social Årsbok 1950—51: Civilt och militärt, KF:s förlag, pris 14:—.

Kulturlivets Dynamik och Spänningar

Samtidigt som den svenska filmen tydligen kommit in i en ny epok och välver stora planer, kastar televisionen sin slagskugga in över landet. Ser man frågan i större perspektiv kan man tala om en tilltagande spänning mellan olika kulturyttringar, vilket i det följande i korthet skall beröras. Man kan tala om både friska impulser och sjukdomstecken. Och tar man den gångna vinterns karusellfeber som utgångspunkt för framtidsspådomar så måste väl televisionens febern bli en påtaglig företeelse i vårt kulturrum, när de levande bilderna börja vevas fram i radio-programmen. Det psykiska underlaget för en rätt betydande chock tycks finnas särskilt hos den del av svenska folket, som varit känsliga för karusellpåverkan. Sedan kan man sitta med en räknesticka och fundera över verkningarna kring den spänning i vårt kulturliv televisionen måste betyda — hur "störningen" kommer att ta sig uttryck i vårt samhälles övriga kulturgemenskap.

Från Amerika kommer då och då en del TV-nytt

och det intresse amerikanerna lägger i dagen för sociala beteenden och sociologiska undersökningar av olika slag tar sig också uttryck ifråga om den nya kulturskapelsen. Till de sundare företeelserna skulle höra att skilsmässorna minskat med cirka 20 % efter televisionens tillkomst, familjen har liksom knutits fastare samman i gemensamma upplevelser kring sin televisionsmottagare. Denna glädjande samhörighet synes dock störas av att barnens intresse för "bildrutan i radio" inte är så hälsosamt för

Anita Björk har gjort strålande succés inom teatern, men frågan är väl om hon inte gjort sin största roll på film hittills. I storfilmen "Fröken Julie" presterade hon ett spel, som gett eko långt utanför landets gränser.

Olof Widgren och Eva Dahlbeck har gjort betydande insatser inom svensk teater, men filmen och radion utnyttjar också flitigt deras talanger. Olof Widgren har f.ö. denna vår deltagit i en svensk filminspelning i Italien och Palestina. Det är Pär Lagerkvists berömda bok Barabass, som nu kommer i filmversion — vågar man förutspå en ny svensk storfilm i världsförmat?

läsläsningen och skolarbetet. Vid en skola i Roselle i New Jersey har man funnit att skolbetygen sjunkit med 78 % vilket skulle bottna i för starkt televisionsbegär hos ungdomarna. Inte mindre intressant är resultaten av en rundfråga en tidning (Tide Magazine) riktat till c:a 1.500 televisionsägare. Av dem läste 60 % mindre böcker än före televisionen, 50 % hade minskat på tidskriftsläsningen och 25 % läste mindre tidningar. Man bör naturligtvis inte dra ut för stora konsekvenser av dessa företeelser, men det är väl otvivelaktigt att televisionen har möjligheter att skaka om de gamla kulturyttringarna ordentligt. Det kommer vi också att få pröva på, men tillsvidare kanske vi kan lämna televisionen en stund — eftersom vi ännu inte i Sverige ha några erfarenheter av den — och stanna inför

en liten eldsvådeunge i kulturdebatten

som rör sig på svensk botten i form av en del debattinlägg om spänningen mellan film och teater. Författaren Artur Lundkvist har i Morgon-Tidningen fyrat av en inhemsk salva mot teatern, som han menar har stelnat till, dess uttrycksmöjligheter har begränsats och den saknar f. n. möjligheter att framföra kalla aktuella och giltiga problemställningar. Lundkvist pekar också på att producentmöjligheterna ger filmen favör, filmen kan med tämligen enkel apparatur distribueras till masspublik; teatern tycks företräda det förflutna, filmen framtiden. Nåväl, eleganta fäktare har trätt fram till teaterns försvar, men låt oss inte förirra oss in i denna kulturfejds olika faser, utan försöka säga några mer eller mindre förståndiga ord om en viss balans i kulturlivet.

Om man nu en stund tar avstånd från avigsidorna, den mekaniserade och förslappande inverkan det rörliga bildflödet i film och kolorerade tryckalster har på oss, och i stället helt djärvt drar

vidare i kulturoptimismens ullstrumpor

så är det väl inte säkert att varken den ena eller andra kulturformen behöver alldeles gå under. Vi mena att böckerna ha sin plats liksom teatern och televisionen, tidningarna och alla de andra.

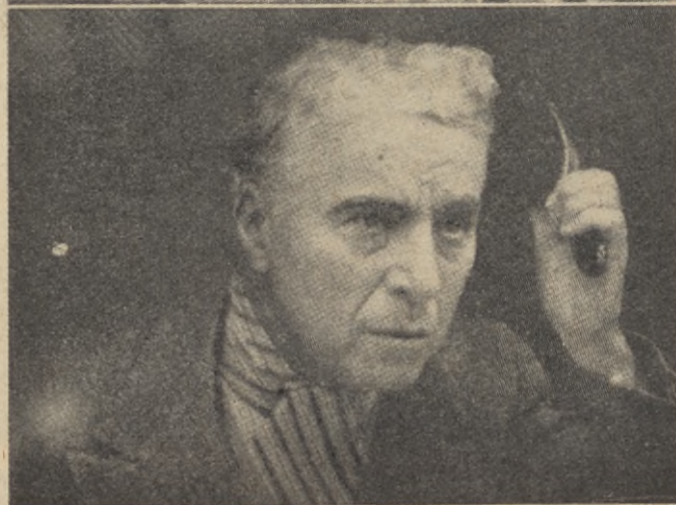
Televisionen bör väl snarare kunna bli ett medel i undervisningens tjänst i stället för utpekad som orsak till fallande betygsskalor. Man kan här som exempel nämna den kursbok Radiotjänst tillhandahåller för en nybörjarkurs i engelska, där bild, text och ljud förenats på ett ur pedagogisk synpunkt föredömligt sätt. Televisionen bör med sin rörliga bildruta i förening med ljudet ge radioundervisningen många nya möjligheter.

Bildtekniken i tidningar och tidskrifter drives ibland för långt i sexighet och publikfrieri, men bilden har rika uttrycksmöjligheter som också ligger på ett högre plan. Granskar man ett äldre familjealbum med alla dessa stela, uppstyltade, konstgjorda människor, som stramat upp sig framför fotografen må man väl erkänna, att de inte ha mycket med dagens levande, omedelbara bildkonst att göra.

Man bör heller inte tala om bara spänning utan en viss utjämning mellan olika kulturformer. Man behöver inte nödvändigtvis bo i Stockholm och gå på Kungl. Dramatiska teatern för att uppleva våra förnämsta skådespelares prestationer. De skådespelare, som uppträda exempelvis på Dramaten, medverka i stor utsträckning både i radio och film, och man kan få del av den konst de förmedla var man än befinner sig i landet. Om teatern ligger väl mycket av dess styrka i att stå "face-to-face" (ansikte mot ansikte), d. v. s. den åstundan folk har att känna den levande kontakten med de *verkliga* skådespelarna på scenen. Den mekaniserade återgivningen per film och television kan drivas långt konstnärligt, men aldrig helt ersätta de livslevande artisterna. Däri ligger mycket av teaterns styrka förborgad, och denna klassiska kulturart kommer säkerligen att tåla starka spänningar uader kulturlivets förändringar, trots dess handicap mot de massproducerande konstarterna, såsom film och television.

S. H.

Bilden till höger ger en uppfattning om bildteknikens möjligheter. Skådespelaren som står för det skiftande minspelet är ingen mer eller mindre än Charlie Chaplin.

FOTBOLL I USA

I Status nr 1 1952 kunde den idrottsintresserade glädja sig åt artikeln "En vänsterytter ser tillbaka", en artikel om fotbollsspel i England — fotbollens klassiska hemland.

Aven i USA, liksom i många andra länder i världen, är fotbollssintresset stort. Men där idkas en sorts fotboll, som verkar lite egendomlig — för att inte säga regelvidrig! — för oss som fått inpräntat i oss att fotboll spelas med fötterna. I USA är det tillåtet att använda både händer och fötter — en förmån som endast målvakten har i ett svenskt eller engelskt fotbollslag. Den amerikanska universitetsfotbollen är en kombination av fotboll och rugby. Om den hårda leken på de amerikanska fotbollsplanerna berättar Gerhard F. Liebenthal här.

Varje lördag översvämmas huvudvägar-
na som leder till idrottsplatserna av tusentals bilar fyllda av fotbollsentusiaster. Landets förnämsta fotbollslag från universitet och colleges tävla om mästerskapen, och matcher spelas varje lördagseftermiddag. Abonnerade tåg och bussar för tusentals åskådare till de mer betydande matcherna. Även de flesta av landets 27.000 allmänna och privata läroverk har fotbollslag. Deras matcher drar också en hel del folk från trakten. Man har beräknat att mellan två och tre miljoner människor

tittar på fotbollsmatcher varje lördagseftermiddag med vackert väder i november. Ytterligare miljoner lyssnar på radio-referaten eller tittar på televisionsutsändningarna från matcherna.

Det finns 100 större idrottsplatser i Förenta staterna med plats för 20.000 eller fler åskådare, och de flesta viktigare fotbollsmatcher spelas på någon av dessa. En del har åskådarplatser för upp till 110.000 personer. Dessutom finns hundratals andra idrottsplatser med mindre åskådarplatser. De flesta av de stora idrottsarenorna ägs av colleges eller universitet, en del är kommunalägda och ytterligare andra tillhör professionella baseballorganisationer, som använder dem under sommarmånaderna och hyr ut dem till fotboll under hösten.

För många studenter börjar fotbollsfestligheterna kvällen före matchen med "uppvärmningsmöten". Dessa möten hålls inom universitetsområdet, vanligen utomhus runt stora bål. Studenterna bygger upp bälten delvis för att värma sig i det kyliga vädret, men huvudsyftet är att skapa en färgrik mötesplats där lagets tränare och medlemmar kan hålla korta agitationstal till de upphetsade och förväntansfulla studenterna. Spelarna lovar att de skall göra sitt yttersta medan tränarna vanligen varnar för motståndarnas djärv-

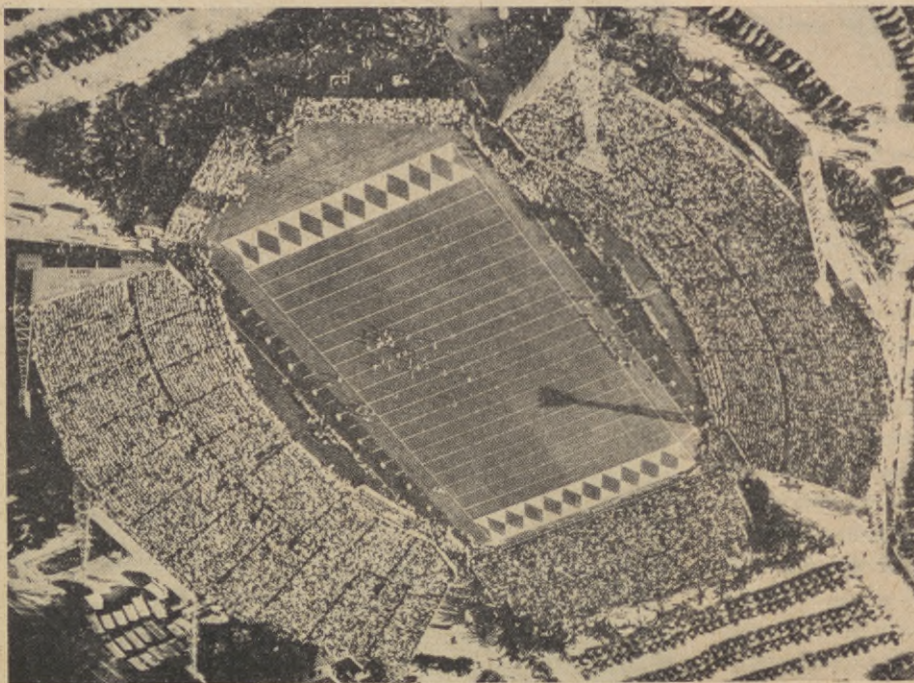
Fotbollsspelare i full fart mot mål.

het och skicklighet. Sådana möten har ofta ingjutit en anda av förtröstan hos utklassade lag och stärkt dem så att de kunnat vinna över mer framgångsrika motståndare.

När spelarna i laget har dragit sig tillbaka för kvällen — vanligen före klockan 10 så de får sova ut ordentligt — stannar de andra studenterna kvar för att öva heja-ramsor som skall tjäna som extra uppmuntran under spelets gång nästa dag. Flera timmar före matchen samlas, elever, yngre studenter och andra åskådare vid idrottsplatsen. Många har med sig lätta regnrockar av plast för den händelse att det skulle börja regna eller snöa. De bästa platserna på åskådarläktarna är vanligtvis sålda veckor i förväg.

Den glada, färgrika stämningen vid en match i studentfotboll attraherar — kanske mer än själva spelet — talrika supporters. Varje universitet har sina egna färger som återfinns på flaggor och vimplar som åskådarna bär och viftar med. Färgerna kommer också igen i många yngre studenters klädsel och alltid i spelarnas dräkt. Kvinnornas höstkläder, där röda, gula och bruna färger dominerar, bidrar också till färgorgierna vid matchen. Gyllene krysanter fästade vid band i collegiefärgerna är ofta förekommande klännings- och knapphålsdekorationer.

En inte oviktigt roll spelar de tävlande universitetens maskots, som ofta är i farten vid sidolinjerna under spelets gång. Dessa är vanligtvis djur som studenterna har valt med tanke på någon framstående egenskap som de anser återfinns hos deras fotbollslag. Studenterna vid Fordham-universitet i New York City har t. ex. antagit baggen som en symbol för den kraft

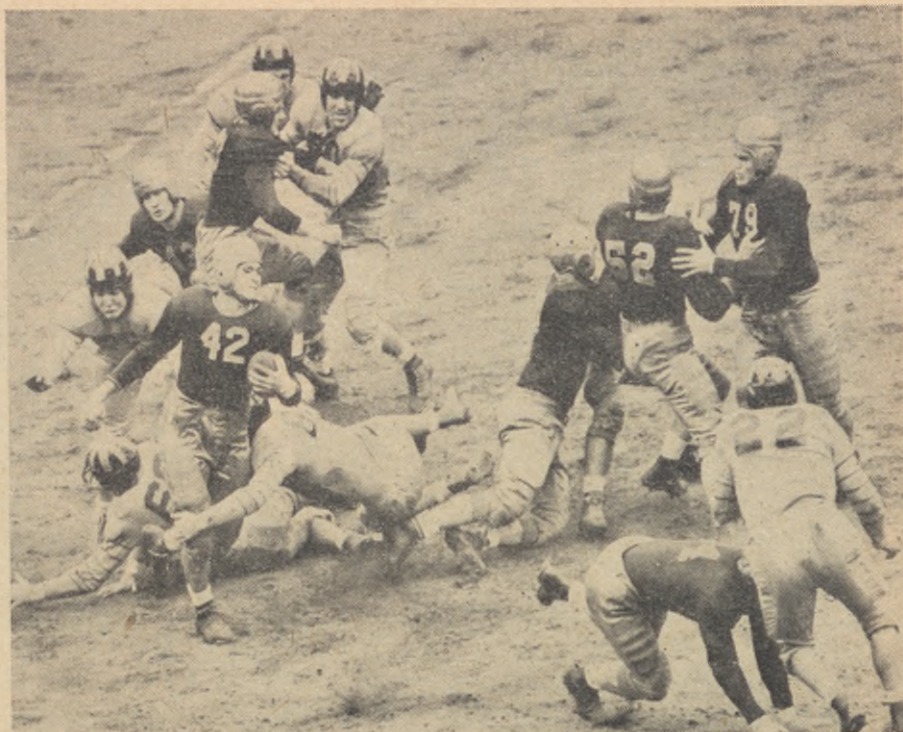
En förtjusande syn av en amerikansk fotbollsplan lite grann från ovan — men där nere på den gröna mattan är det hårda tag.

och anfallsvilja de hoppas deras lag skall visa i matcherna mot dess motståndare. I boskapsdistriktet i sydvästra delen av Texas är Southern Methodistuniversitetets mustang (en liten, nästan hälvild häst från prärien) symbol för snabbheten som studenterna hoppas skall karaktärisera deras fotbollslag. På samma sätt äger Princeton-universitetets tiger, Columbia-universitetets lejon och Northwestern-universitetets vildkatt den anda av mod och kamplust som nedärvt av fotbollsspelet.

Hejaropen vid en fotbollsmatch är ljudliga och entusiastiska, och delvis välorganiserade. På varje sida av stadion, omedelbart bakom bänkarna som reserverats för laget, sitter studenterna som bildar hejaklacken. Varje universitet har sina egna ramsor och sånger som klacken ropar eller sjunger unisont för att uppmuntra laget eller enskilda spelare. Framför klacken står ledaren som anför den precis som en ursinnig dirigent ledande en orkester. Vid universitet för studenter av båda könen fungerar ofta unga kvinnor som huvudledare för hejaklacken medan deras manliga motsvarigheter, ofta vältränade idrottsmän, slår volter och gör andra akrobatiska konststycken i takt med hejaropen, som vid collegefotboll vanligen är enkla uppmaningar till laget. För avgörande moment under matchen använder man speciella ramsor.

Den amerikanska versionen av fotboll, som är så populär bland såväl yngre som äldre studenter, är en bearbetning av rugby vilket i sin tur är en variation av fotboll. I maj 1875 kom ett lag från McGill-

Här är spelet i full utveckling! Lägg märke till hur spelarna söker stänga varandra på alla upptänkliga sätt. Det ser onekligen lite "grötigt" ut i jämförelse med svenskt fotbollsspel.

universitet i Montreal, Kanada, till För-
enta staterna på inbjudan från Harvard-
universitetet i Boston för att spela en fot-
bollsmatch. Eftersom studenterna från
Harvard bara spelade fotboll och kana-

densarna bara rugby — vilket innebar
"att ta upp bollen och springa med den"
— kom det hela in i en återvändsgränd.
Men slutligen uppges lagkaptenen från
Harvard ha utbrutit:

— Vi har aldrig sett rugby spelas. Vårt spel är fotboll — d. v. s. att sparka bollen och inget annat. Men ni är våra gäster. Vi ska spela ert spel, men ni måste förklara dess regler för oss.

Harvardspelarna gillade genast den kanadensiska rugbyen därför att den var mer aktiv och mer spännande. Sedan dess har amerikansk fotboll genomgått många förändringar, men fortfarande är den baserad på en kombination av fotboll och rugby. Spelstrategin har blivit liknad vid den två motståndararméer använder — var och en söker en sårbar punkt i motståndarens försvar där en framstöt är möjlig. På grund av de hundratals olika spelkombinationer som kan förekomma har spelets strategi också jämförts med den som förekommer i schackspel.

Fotboll är ett hårt spel, som innebär hårda tacklingar av den som har bollen och lika hårda kroppslåsningar för att hindra en potentiell anfallare. Men idrottsmännen vid läroverken och colleges tränar sina kroppar för spelet under en hård och väldisciplinerad träningsperiod innan fotbollssäsongen börjar. De avstår från rökning och från alkoholhaltiga drycker. De flesta av dem äter vid träningsbord i skolmatsalen där de serveras mat som är sammansatt speciellt för

Det amerikanska fotbollsspelet är en hård sport och spelarna ha hjälmliknande skydd på huvudet för att skydda sig.

(Forts. å sid. 20.)

Stängt på grund av reparation

Precis på slaget halv fyra reste sig notarien Enok Bergblom från sin stol på Kungl. Utredningsverket. De papper han tidigare haft framför sig voro redan inlagda i respektive fack för "Vilande", "Under behandling", "Remitterade" etc. beroende av skrivelsernas längd, piktur och andra reella faktorer, som kunde inverka på deras bedömande.

Han bytte ut satinrocken mot sin grå kavaj, rättade till den synliga delen av bröstfickans näsduk till en exakt triangel, borstade av sin hatt med en platt klädesborste, som var en integrerande del av västen, tog sin käpp och gick ut följd av vaktmästarens vördnadsfulla bugning.

Notarien Enok Bergblom var en solid typ, fylld av ansvar för den roll han med korrekt uttal spelade på den stora livsscenen — en bild han själv f. ö. skulle ha funnit opassande och lätt frivol i sitt allvarliga sammanhang.

Efter en s. k. ungdomssynd under sin studenttid hade han förstätt den för karaktären viktiga betydelsen av

en strikt hållen jämvikt i levnadssättet, där vana och plikt utgjorde motvikten till de sorgligt irrationella elementen i den undermedvetna djungelvärd, som kriminella psykoanalytiker sökt att kartlägga. Med ett ord — notarien Bergblom representerade kärnan i den alltmer murknande samhällskroppen, skelettet i den av upplösande element hårt ansatta sociala organismen.

Till notarien Bergbloms vanor av det absoluta slaget hörde bl. a. att varje dag efter utpasserandet av Kungl. Utredningsverkets granithuggna portal besöka restauranten Den Mätta Krokodilen och där — efter en iskyld dubbellätt — intaga sin middag vars procentuella styrka kunde variera något allt efter dagens temperatur.

Alltså promenerade han även denna dag lugnt och målmedvetet till Den Mätta Krokodilen, redan kända lokalens — och groggens — svalkande välbehag. Ty solen gjorde sitt bästa för att tillaga en underbar entrecôte åt någon rymdjätte av de stekheta gatornas innevanare.

När han såg skylten på avstånd bestämde han sig för, efter att ha kastat en blick på termometern utanför en

optisk affär, att i dag fick någon del av den lagstadgade och påbudna ransonen — trots statens dåliga affärer — frysa inne.

Men — då hände det, att notarie Enok Bergbloms cirklar plötsligt började upplösas som asfalten på gatan där han stod. På ett anslag, som hängde på Den Mätta Krokodilens dörr läste han: "Stängt under en månad på grund av reparation" ...

Detta hade ju för en annan, löst funtad, människa i avsaknad av notarie Bergbloms karaktärsformade vagnar, endast betytt några fler steg till ett annat näringsställe av liknande slag. Men emellan ett sådant tänkesätt och vad notarie Enok Bergblom kände inför detta — förresten med dålig piktur skrivna — anslag, låg en hel värld!

Han torkade svetten från sin panna — tidigare hade han konstigt nog inte känt någon transpiration på denna ädla del av sin kropp. Vad skulle han nu göra? Han kände sig som en seglare, vars kompass inte längre fungerade. Indignation och harm började jäsa inom honom. Men det var så varmt att dessa explosiva känslor snart ebbade ut. Han drev gatan framåt ... Att tidigare

Och några timmar senare kunde man se bemälda herre på Gröna Lund i mer än lindrigt uppymt tillstånd i färd med att krossa porslin ...

... till slut i sällskap med en uppsminkad blondin ...

ha kunnat sammanställa notarie Bergblom med en människa, som "driver" en gata framåt, hade, som läsaren förstår, varit en absurditet.

Hans korrekta, självsäkra gång hade med ens blivit till en slingrande mållös färd genom sommarstadens gigantiska asfaltkokeri. Han kände så småningom en viss lättnad, att solen inte var lika het längre och upptäckte, att hans vandring fört honom in under Strandvägens skuggande lindar — kanhända på grund av någon dunkel självbevarelsedrift.

— Ja, det är väl lika bra att fortsätta, tänkte han. Få se var man hamnar ...

Hade han nu ägt den skolade filosofens vivisektoriska blick på de egna sinnesupplevelserna, skulle han, efter denna i och för sig banala reflexion, förstått hur långt han redan kommit på utförsplanet. "Få se var man hamnar" — så tänkte alltså nu den korrekta notarie Bergblom!

Och nu började han dessutom erfara en allt överskuggande känsla av törst. Han förstod att för Den Mätta Krokodilen måste nu uppbringas en surrogatform av något slag ...

Ett litet missöde

Kortnovell av Sven O. Bergkvist.

När byggbasen gav mej order om att hoppa in i Erkens ställe log han lite generat — jag vet inte om han visste att jag kände till varför det hade gått så där med Erken. Byggbasen log lite generat när han stod framför mej i svart rock, ren skjorta med slips, till och med alldeles nyputsade skor. Byggbasen såg förbi mej och sa:

— Det har hänt ett litet missöde... Erken får nog räkna med att hålla sej i stillhet ett tag...

Fabriken mumlade och skrällde av byggbasen höjde rösten, lutade sej fram emot mej:

— Så nu får ni hoppa in i hans ställe. Plötsligt vände han och gick hastigt.

Jag visste det hela, jag förstod varför Erken föll ner från den höga ställningen. Vi satt ilag vid frukosten och åt och då talade Erken om att han skulle till gastornet och göra några reparationer. Jag minns att Erken sa: Egentligen skulle

man ge f-n i det hela, gjorde man rätt skulle man sk-ta i den där reparationen.

Sedan talade han om det där med ställningarna. Jag har varit dit och tittat, sa han. Det liknar ingenting... en smal planksate, sned och vind... det är som att balansera på lina. Jag sa åt byggbasen att jag ger tusan i och gå upp om ni inte ordnar ordentliga ställningar, men gissa vad han svarade? sa Erken. Så här sa han: nog duger ställningarna... men bäst vore förstås om ni hade en hel dansbana att gå på...

EN HEL DANSBANA... Har du hört på f-n, va? Stod framför en och småflina och sa på det viset, har du hört...

Strunt i och gå upp, tyckte jag.

Det är lättare sagt än gjort, sa Erken. Sk-ter man i det blir det väl ett hemskt liv... och sen har man väl alltid den rackarn emot sej... får sk-tjobb jämt och blir efterhållen som en barnunge. Men egentligen... egentligen skulle jag ha lust att be honom... honom...

Ingen kan tvinga dej gå upp på ställningar som är dåliga, sa jag. Sk-t i det... sen får dom göra som dom vill, ge tusan i att riskera livet för sånt...

Sju meter, sa Erken.

Sju, sa jag. Och såna ställningar... Gå och säj åt honom att du inte gör det bara... att du inte riskerar livet för deras torn...

Det är lätt sagt, sa Erken. Men du vet själv... Man kanske får slita och sablas så mycket mer sen... få tillbaks i hundrafalt, va...

...Basen tittade åt sidan...

Då tjöt pipan, vi ringlade ut ur matsalen. Utanför tappade jag bort Erken, de flesta skingrades på fabriksgården. De som hade utejobb såg olustigast ut, hinnen hängde lågt — väntade liksom bara på lägligt tillfälle för att släppa fram kallt, hårt höstregn.

Frammot midjan hörde jag att Erken fallit ner. En arm och ett ben var brutet — grindarna öppnades för ambulansen. När jag nu gick för att ersätta honom tänkte jag: Ett litet missöde... ett litet missöde! Jag ville ropa efter basen men det lönade sej inte, han gick med hastiga steg, han hade hunnit ett långt stycke och förresten mumlade och skrällde fabriken.

Ett litet missöde...

Jag gick bort till tornet. När jag kom fram såg jag att man lagt dit nya ställningar, grova, breda plankor, men jag tänkte att det var lite väl sent.

Tecknare: Nils Brädefors.

FOTBOLL I USA

(Forts. fr. sid. 17.)

idrottsmän. Spelarna deltar i matcherna i skyddande kläder och deras utrustning kommer dem att se ut som jättar. I den ingår hjälmlika huvudskydd, skulderskydd, höftskydd och benskydd samt ett skyddande tjockt lager av kläder. En spelare som bär glasögon eller har en gammal ansiktsskada bär en skyddsmask av ståltråd över huvudet. Tack vare dessa skyddsåtgärder är inte antalet skador vid collegefotboll fler än vid andra sportgrenar, trots att fotbollen kanske är den härdeste av all amerikansk sport.

Förra året bildades professionella ligor och lagen som ingår i dem är populära. På grund av de höga löner som betalas för framstående collestjärnor väljer många av universitetets fotbollsspelare att spela professionell fotboll efter examen. Men de flesta föredrar att börja och sluta sin fotbollskarriär som amatörspelare endast för sin Alma Maters ära.

Det var nära att den jättelike statstjänstemannen av lägre grad utanför utskänkningsstället Den Skriande Påfågeln hade nekat notarie Enok Bergblom inträde till sagda törstsläckaröas. Men — något sade honom, att här hade han att göra med ett fall, "icke av direkt berusning men med symptom av liknande art, som kunna härröra från ett överretat själstillstånd". Så hade han sett det formulerat i en korrespondenskurs för utkastare, som han läst på lediga stunder.

— Karl'n har väl varit ute på sommarnöjet och överraskat sin fru med en brunbränd pensionats-donjuan,

tänkte han. Han behöver nog en styrketår för att komma i jämvikt igen.

Och hade han några timmar senare kunnat se bemälde herre på Gröna Lund i mer än lindrigt upprymt tillstånd krossa porslin, terrorisera radiobilbanan, lyfta på den inte längre välborstade hatten för uppsminkade blondiner vid dansbanan, och — till slut — medföra en sådan i droskbil till sin prudentliga våning — ja, då hade han nog ansett att notarie Enok Bergblom kommit "i jämvikt" igen...

Tecknare: Nils Hahne.

SOMMAR

Två dikter av Lars Fredin

I

svirr svirr
tystnadens tunna hud
är genombruten
fåglarnas små kulsprutor
genom rymden

skvatt skvatt
över vattnet
andsnatter
genom blå sommardvala
och en gäddas ubåt i vassen

II

glitterljus och grenar
ormbunksblad och stenar
barkträdstammar mulldoft
vattenpörl

och i skuggig glänta
havets mummel
vrak och kummel

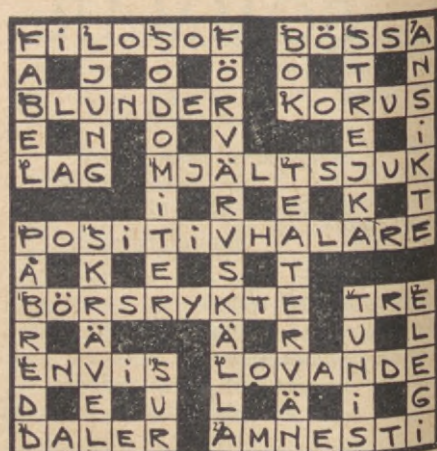
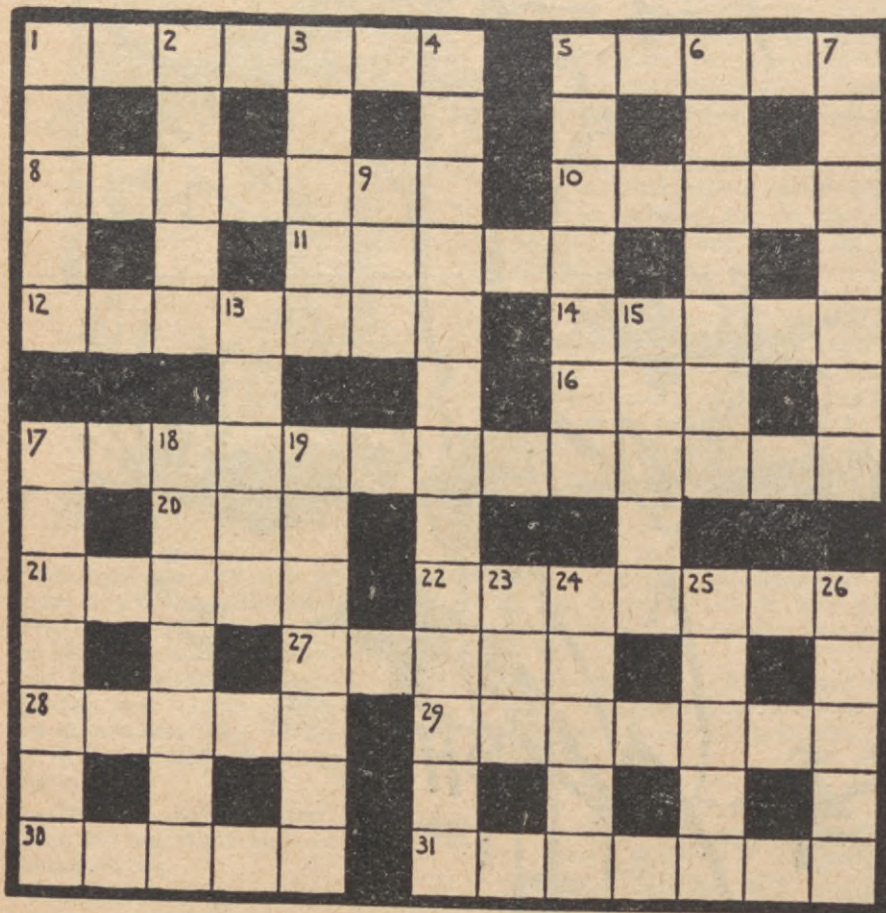
junikväll och grånött brygga
skymningsskygga moln
och fågelsorl

Tecknare: Gösta Idås.

KORSORD nr 6

Lösning till korsord nr 4.

Pristagare: 1:a pris kr. 10:—, fru Elly Dahlkvist, Skaraborgsväg. 8, Kristinehamn,
2:a pris kr. 5:—, Harry Larsson, Vasagatan 24, Karlskrona.

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 6 skall vara Status Redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 juli 1952. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 6". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på fem och ett på tio kronor, utdelas.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status augustinumner.

Att studera människor...

När man förr i världen studerade mänskligt beteende, resulterade detta nästan uteslutande i moraliska slutsatser. En människa eller hennes handling var antingen "bra" eller "dålig", "ond" eller "god". Vi gör så fortfarande i stor utsträckning. Men vetenskapsmannen kan inte nöja sig med en moralisk dom eller värdering. Han måste gå vidare med sina frågor och leta efter orsaker: Hurudana arvsanlag har denna människa? Hurudana var far, mor och syskon? Har han varit likadan hela livet, eller har en förändring inträtt vid någon tidpunkt? Hurudana omgivning har han haft? Vilka sjukdomar har han haft? Kanske någon som träffat nervsystemet? Hurudana är situationen för honom just nu? Finnes bland alla de fakta som framkommer några, som kan bidra till att förklara att just denna person beter sig, som han gör?

(Doktor Torsten Frey i radio om "En psykiaters syn på själen".)

VÄGRÄTA ORD.

1. Juris doktor. (7)
5. Bröderna Marx' komik är pippi i — (5)
8. Sätter tungorna i gång. (7)
10. 25 procent. (5)
11. Har ett kallt innehåll. (5)
12. Avsked men inte med pension. (7)
14. Bästa medlet mot ormbett. (5)
16. Det ligger något däri. (3)
17. En tidnings lilla hage för folk med syrlig mage. (13)
20. Kyla. (3)
21. Förr ett hatat namn i alkoholistkretsar. (5)
22. När man pimplar, vad ägnar man sig då åt? (7)
27. Aber. (5)
28. Midsommarafton. (5)
29. En tropisk häxdans av elektriska urladdningar. (7)
30. Kan göras på rom. (5)
31. En som vet vad han talar om på sitt gebit. (7)

LODRÄTA ORD.

1. Två terminer. (5)
2. Serveras i coupe. (5)
3. En kvinna i advent. (5)
4. Medeltemperaturerna i Stockholm för några av de kallaste vintrarna: 1789 — 8 gr., 1814 — 6,8 gr., 1940 — 6,2 gr. och 1942 — 7,5 gr. (13)
5. Skall sten för att bli makadam. (7)
6. Mitt i det lilla samhället. (7)
7. Stoppad näring. (7)
9. Lack utanpå, guld inuti. (3)
13. Är vigd, även om han inte är gift. (5)
15. Spåras aldrig i en ämbetskrivelse. (5)
17. En god affär har — mycket. (7)
18. "Dagar skola komma..." (7)
19. Ordensband. (7)
23. Var fordom försedd med snabel. (3)
24. Ser gatans snömodd ofta ut som. (5)
25. Ord, ord, ord... (5)
26. Uppmuntrande att få. (5)

SCHACK

Redigerad av G. Skarp

KRAFTFULLT ANGREPPSPEL
kryddat med vackra kombinatoriska vändningar, presterar den unge ryske mästaren Geller i nedanstående parti, som är spelat i den stora mästarturneringen i Budapest 1952.

Sicilianskt parti.

Vit: Gereben	Svart: Geller
1. e2—e4	c7—c5
2. Sg1—f3	d7—d6
3. d2—d4	c5×d4
4. Sf3×d4	Sg8—f6
5. Sb1—c3	a7—a6
6. h2—h3	—

Inleder en ovanlig uppmarschmetod. Sundare är 6. Le2. Även 6. f4 är spelbart.

6. —	Sb8—c6
7. g2—g4	Sc6×d4
8. Dd1×d4	e7—e5
9. Dd4—d3	Lf8—e7
10. Lf1—g2	Lc8—e6
11. b2—b3	—

Då vit ändå planerar lång rockad vore 11. f4 mera på sin plats.

11. —	0—0
12. Lc1—b2	b7—b5!
13. 0—0—0	b5—b4
14. Sc3—e2	a6—a5
15. f2—f4	—

Det spännande störtloppet mot kungsställningarna är nu i full gång!

15. —	Sf6—d7!
16. f4—f5	Sd7—c5
17. Dd3—f3	a5—a4!

Ett elegant offeranbud.

18. h3—h4	—
-----------	---

Till övermäktigt ställning för svart hade lett 18. f×e6, f×e6. 19. Dg3, Lh4. 20. Dh2, Tf2.

18. —	a4×b3
19. a2×b3	Ta8—a2

Det blev alltså svart som vann första etappen!

20. f5×e6	f7×e6
21. Df3—e3	Dd8—a5
22. c2—c4	—

Något riktigt försvar mot det svarta angreppet står ej längre att upptäcka.

22. —	Ta2×b2!
23. Kc1×b2	Da5—a3†
24. Kb2—b1	Tf8—a8
25. Se2—c1	Da3—a1†
26. Kb1—c2	Ta8—a2†!

Konsekvent och stilrent!

27. Sc1×a2	Da1×a2†
28. Kc2—c1	Sc5×b3†
29. De3×b3	Da2×b3
30. Td1—d2	—

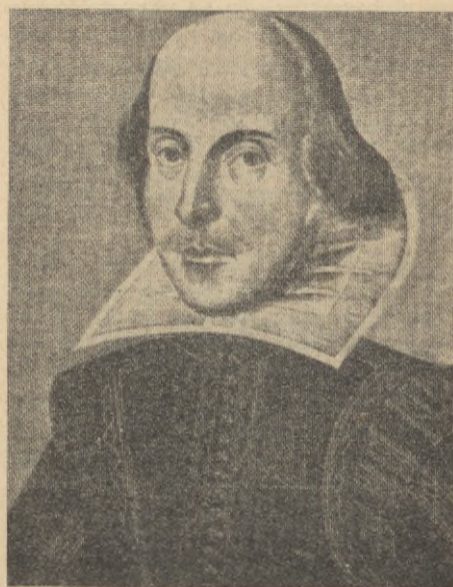
Vit kämpar vidare — men utgången kan inte gärna bli mer än en.

30. —	Db3—c3†
31. Td2—c2	Dc3—e3†
32. Kc1—b2	De3—a3†
33. Kb2—b1	b4—b3!
34. Tc2—b2	Da3—b4

Tuberkulosspecialisten Shakespeare

Vem var egentligen William Shakespeare? Ja, tro nu inte att vi sitter inne med lösningen. Den dag vi gör det kommer denna tidning med extranummer, det kan vi lugnt lova våra läsare och vänner, ty fastställandet av vem han var, den engelska litteraturens stålfarfar, vore en första klassen världssensation.

Det finns många teorier och alla förfäktas lika energiskt av sina förespråkare. 1848 kom amerikanen J. C. Hart med sin: Skalden William Shakespeare var ingen annan än Sir Francis Bacon, författaren, filosofen och statsmannen, och den man

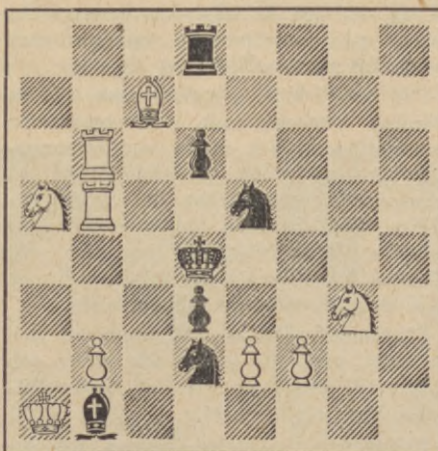
Så såg han ut, gamle Bill, som till skillnad från sina samtida ansåg att tuberkulos kunde botas.

35. g4—g5	Le7—d8!
36. Th1—c1	Ld8—b6
37. Lg2—h3	Kg8—f7
38. h4—h5	Lb6—d4
39. g5—g6†	h7×g6
40. h5×g6†	Kf7—e7

Uppgivet.

Lösning till studie av Rink. (Vit drar och vinner.) 1. Tc7†, Td7. 2. Dc5†, Kd8. 3. Kh6! (Svart är i dragtvång.)

PROBLEM. Av J. Kupper.

Matt i två drag.

Vit: Ka1, Tb5, b6, Lc7, Sa5, g3, Bb2, e2, f2 = 9.

Svart: Kd4, Td8, Lb1, Sd2, e5, Bd3, d6 = 7.

som hette Shakespeare och kom från Stratford, var en enkel och obildad varrelse som sysslade med finansieringen av skådespelens framförande.

Detta är en teori som med glödande trovissighet förfäktas av den engelska Baconföreningen, en sammanslutning som inte ägnar sig åt skinkätning — en förmodan som namnet skulle kunna ge anledning till — utan med mycken stridbarhet värnar Sir Francis Bacons minne. Baconföreningen älskar och slår ihjäl med samma varma själ. Den dyrkar Sir Francis Bacon och kan inte fnysa nog föraktfullt åt William Shakespeare från Stratford och naturligtvis vägrar föreningen att fira Shakespearedagen, den 21 april. "Vi firar inte procentares födelsedagar", deklarerade för något år sen Baconföreningens sekreterare Valentine Smith.

Shakespeare Fellowship har inte heller några höga tankar om William Shakespeare från Stratford. Han var slaktarbiträde och analfabet och visade inga som helst tecken på intelligens innan han kom till London, förklarade denna sammanslutnings illustre medlem Christmas

Humphreys, engelsk statsåklagare, vid en middag med Shakespeare Fellowship i början av det här året. Sällskapet tömde därefter en skål för den sjuttonde greven av Oxford, som Humphreys anser vara ledaren inom den grupp författare som skrev Shakespeares skådespel och sonetter.

Det är, som syns, hårda bandage och rejåla smockor över hela linjen och lärsarna, som känner vår fridsamma natur, förstår helt säkert att vi inte tänker blanda oss i bataljen. Men vem han än var, denne Shakespeare, och var han än vilar, skulle vi gärna vilja lägga en blyg blomma på hans grav som ett uttryck för vår beundran.

Stick i stäv med sin tids medicinska uppfattning ansåg nämligen Shakespeare att lungtuberkulos var en sjukdom som kunde botas. Hur underbart optimistiskt är inte Beatrice svar på Benedicks frieri i femte akten av "Mycket väsen för ingenting":

"Jag vill just icke ge er korgen; — Men, vid denna klara dag, jag tar er på goda vänners enträgna begäran, samt, till en del, för att rädda ert liv, ty man har berättat mig, att ni skall hålla på att få lungsot."

De orden skrevs omkring 1598 men kunde lika gärna vara skrivna den dag i dag är, ty de handlar om förebyggande tuberkulosvård.

Våren och tuberkulosen

"Men de sjuka, som längtat till våren, de bli allt sjukare; de döende dö".

Dessa vemodiga ord står att läsa i Martin Kocks lilla debutbok "Ellen", berättelsen om den lungsjuka fabriksflickan, den första lungotskildringen i vår litteratur med socialt perspektiv.

I Martin Kocks bok innebär inte denna sammanställning av döden bland människorna och det spirande livet i naturen ett avsiktligt konstnärligt grepp. Berättelsen om "Ellen" bygger på autentiskt material, den milda och spröda lilla kvinnan som den anspråkslösa volymen handlar om var i verkligheten författarens fästmo

Sjuk flicka. Litografi av Edvard Munch.

och dog mycket riktigt en dag strax innan våren skulle till att ta livtag på vintern.

Detta kontrastspel mellan det flyende människolivet och naturens uppvaknande möter vi överallt i konst och litteratur. Johannes Edfeldt sjunger någonstans om "död i syrenernas tid" och när Edvard Munch i "Sjuk flicka" målar sitt gripande farväl till en lungsjuk syster, vänder han hennes bleka ansikte mot vårljuset, för att nu nämna bara ett par enstaka exempel på ett ständigt återkommande konstnärligt motiv. Är det fråga om en avsiktligt sökt kontrastverkan eller har motivet faktiskt underlag?

Hur det förhåller sig i varje särskilt fall låter sig inte sägas, men när det gäller lungtuberkulosen kan i alla händelser konstateras att ord- och bildkonstnärerna generellt sett inte gör våld på verkligheten. Dödligheten i lungtuberkulos är större under våren än under andra årstider. En facktidskrift (Tubercle, oktober 1950) har publicerat en del siffror som visar den saken. I England och Wales är tuberkulosdödligheten störst i mars medan den i Australien är störst i september d. v. s. när det är vår i den världsdelen.

Sjöfolket och tuberkulosen

Att Sjöfolksförbundet redan för åtskilliga år sedan skapade en särskild tuberkulosfond för sina medlemmar berodde sannerligen inte på att man hade gott om pengar och någonstans skulle göra av dem.

Tuberkulosen bland sjöfolket är ett gammalt problem och det är minst sagt upprörande att det så länge negligerades av myndigheter och arbetsgivare. Det går inte att skylla på att man var obekant med de verkliga förhållandena. Redan 1937 skrev Josef Kjellgren sin uppmärksammade artikel "Sjömannens vardag", en anklagelseskraft späckad med fakta, i vilken han redogjorde för de fruktansvärda sanitära förhållandena under vilka folket på den svenska handelsflottan tvingades arbeta. Kjellgren slutade:

"Vi som i lugn och ro lyssnar till de ständigt återkommande radiorapporterna om otaliga olyckor under vinterstormarnas hårda framfart, vi måste förstå att smutsen, trångboddheten, de olidliga sanitära förhållandena ombord på våra svenska handelsfartyg, långsamt och obönhörligt dräper flera människoliv än alla fartygskatastrofer tillhopalagda.

Sjömannen kämpar pliktmedvetet och uthålligt mot sitt yrkes alla faror och risker till dess han maktlöst kastas tillbaka, stupar i tysthet.

Sjömannen är i dag, liksom för århundraden sedan, samhällets okände soldat under framgångens och framåtskridandets triumfbåge".

Kjellgrens artikel publicerades i den utmärkta Österåsen-tidskriften "VI OCH

NI" och understöddes av ett inlägg av sanatoriets överläkare, Helge Dahlstedt, en man som inte är rädd av sig i offentliga sammanhang.

Fast det nummer av "VI OCH NI" (nr 1/1937) i vilket Josef Kjellgrens artikel publicerades inte hade större upplaga än 3.000 exemplar blev ekot i dagspressen kraftigt och några av våra största tidningar, bl. a. Dagens Nyheter och Göteborgs-Posten, tog upp saken. Det var en vacker framgång för en publikation från ett 120-sängars sanatorium och vittnar väl taligt om tidskriftens kvalitet.

Tyvärr gav väl inte "VI OCH NI:s" framstöt några påtagliga praktiska resultat. Det är först efterkrigsåren med dess sällsynt goda konjunkturen för handelssektorn som åstadkommit den nödvändiga saneringen av vår handelsflotta och skapat andra sanitära förhållanden för folket ombord. De hygieniska villkoren torde numera på de flesta svenska handelsfartyg vara tillfredsställande och allt efter som nya fartyg tas i bruk fullkomnas saneringen.

En viktig detalj återstår emellertid om man vill rikta ett dråpslag mot tuberkulosen bland sjöfolket: en effektiv tuberkuloskontroll.

Efter många och långa års väntan ser den ut att bli verklighet. Går allt efter beräkning får vi inom den närmaste tiden i lag fastslaget att sjöfolk ska skärmbildas. Till en del sker detta redan. I Göteborg förekommer sedan sex år tillbaka skärmbildning i samband med alla mönstringar genom därvarande sjömanshus och 1951 undersöktes på detta sätt 12.000 sjömän. Men skärmbildning förekommer inte vid alla landets sjömanshus och först en obligatorisk skärmbildning kan täppa till luckorna och göra kontrollen effektiv.

Vad säger sjöfolket själva om saken? Vi har låtit frågan gå vidare till en vän med lång praktisk erfarenhet av livet till sjöss och ingående kännedom om tuberkulosens härjningar bland sjöfolket under gångna år. Han svävar inte på målet i sitt svar utan deklarerar kort och gott, att sjöfolket hälsar en lag om obligatorisk skärmbildning välkommen. För sin del är han övertygad om att en sådan lag verkligt skulle bidra till att minska sjukdomsrisken för handelsflottans folk. Det är emellertid viktigt att kontrollen blir hundraprocentig och ur den synpunkten räcker det inte med obligatorisk skärmbildning endast av dem som mönstrar i svenska hamnar. Många mönstrar utomlands, framför allt i Antwerpen, New York, San Francisco och Narvik, där Svenska Sjöfolksförbundet har egna avdelningar. Den obligatoriska skärmbildningen för sjöfolk borde gälla även utomlands, den är en internationell angelägenhet.

Affischer

I USA och Kanada är kampen mot tuberkulosen förenad med en reklamverksamhet till vilken vi saknar motstycke. Filmer, televisionsprogram och affischer är några av de medel man använder sig av i propagandan för en effektiv tuberkuloskontroll.

"En bild säger mer än 1000 ord" påstår en fras som snart behöver halvsulas. Men att USA och Kanada i så stor utsträckning använder sig av visuell reklam i sin kamp mot tuberkulosen beror inte minst på att man har en så sammansatt befolkning med olika språk och skiftande bildningsstandard. Det gäller att nå så många som möjligt i varje svep och då kan bilden ibland vara effektivare än ordet.

USA:s nationalförening mot tuberkulos är en organisation med väldiga ekonomiska resurser och följaktligen kan man kosta på sig en del i reklamväg. Det gäller inte minst affischerna för vilka man använder sig av landets bästa illustratörer. En bland de konstnärer som tecknat affischer för det amerikanska antituberkulosarbetet är Stevan Dohanos, berömd

Kanadensisk barnaffisch. Genom röksig-naler kallas stammens medlemmar till strid mot fienden tbc.

ken i provinsen British Columbia en tävling om en affisch för antituberkuloskampanjen.

De bägge tävlingarna gav gott resultat och ledde fram till ett intressant uppslag. Man beslöt att utlysa en liknande affisch-tävling bland indianskolornas barn och att kombinera denna tävling med lämpligt anpassad undervisning om vad tuberkulosen är för slags sjukdom och hur man bäst skyddar sig mot den.

Att man valde just indianskolorna berodde ej på en slump. Tuberkulosödligheten bland Kanadas indianer är som bekant mycket stor, många gånger större än bland landets övriga befolkning, och representerar ett allvarligt kanadensiskt samhällsproblem. Den första tävlingen bland indianskolornas barn ägde rum 1943 och blev en påtaglig framgång. Sedan dess har tävlingen återkommit varje

Ur den amerikanska nationalföreningens bulletin har vi hämtat denna bild av konstnären Stevan Dohanos i arbete på en affisch för kampen mot tuberkulosen.

WASAÖBRÖD ger tåg i ryggen

är och intresset för den förefaller oförminskat. Det faller sig givetvis svårt bedöma det praktiska värdet av en tävling som denna, men oss förefaller det vara ett gott sätt att förena nytta och nöje. I den synpunkten instämmer säkerligen de barn som vunnit pris i sina åldersgrupper, ty priserna utgörs av cyklar och det är ju inte precis fy skam.

"VI MÅSTE GRÄVA UPP STRIDSYXAN OCH FÖRKLARA HÖVDINGEN TBC KRIG", skrev en liten indian flicka på sin tävlingsaffisch. En garvad reklamman skulle inte kunna formulera det bättre.

Sagan om spottkoppen

"Det var en stolt spottkopp, stolt över sitt porslin, stolt över sitt lock, stolt över..."

Ja, så skulle man kunna börja om man efter mönster av H. C. Andersens "Tekanan" ville skriva sagan om spottkoppen. Därmed skulle man också komma att skriva något om tuberkulosens historia, inte precis något liknande Eyvind Johnsons underfundiga mästestycke, sagan om dimman och lungsoten — det lär inte skrivas i brådrasket — men i alla fall något som hade med "storhostan" att göra.

I en förteckning över inventarier som genom åren skänkts till Hälshults Sanatorium, vårt första folksanatorium, finns från 1908 följande anteckning:

H. M. Konung Gustaf: Expectatorium. Praktexemplar av K. E. Åhmans fabrikat "Omega", förgylld, finpolerad, etsad i fornordisk stil och försedd med lock av nysilver samt med inskriptionen: "Ett ringa vapen i striden mot mänsklighetens gissel, tuberkulosen".

Vi som lever i en tid då man genom tidningspressen nästan dagligen matas med artiklar och notiser om nya undermediciner mot tuberkulosen, en tid då tuberkulosforskarnas aktivitet påminner om den lek i vår barndoms hage som het-

Köp
SOLSTICKAN!

Affisch tecknad av en elev vid en kanadensisk indianskola. "Inget hem går säkert för TBC förrän alla hem går säkra", lyder texten.

för sina omslag till den stora veckotidningen "Saturday Evening Post". USA:s affischer är styvt gjorda, klatschigt tecknade och ibland försedda med text som slår — men just ingenting mer. Då är Kanadas affischer roligare.

I Kanada tecknar barnen affischer och som så ofta när barn är i farten med penna och pensel händer det något. För något tiotal år sen inbjöds kanadensiska skolbarn till en teckningstävling som gick ut på att göra en affisch för djurskyddet: "du ska vara djurvän". I ungefär samma veva utlystes bland ungdomen i lärover-

te "alla gubbar ut och lubba", en tid då den som vandrar in på ett sanatorium för att bota ett par trasiga lungor kan göra det i den hoppfulla vissheten att läkarna har tillgång till mediciner med vars hjälp sjukdomen kan framgångsrikt behandlas, kan naturligtvis göra oss lustiga över denna donation av en spottkopp från landets regent och gyckla med den patetiska inskriptionen. Men i så fall gör vi orätt. Inskriptionen på den eleganta spottkoppen må vara aldrig så löjlig i våra ögon, den är inte desto mindre gripande därför att den täcker en för fyrtio år sen aktuell situation. Sven Vallmark har i en tidningsartikel för en tid sen ("Den konstaterande läkaren", Dagens Nyheter den 3 februari 1952) just framhållit hur inom tuberkulosbekämpandet diagnosmedlen utvecklats sig mycket snabbare än bote-medlen. "Möjligheten för läkaren att på ett tidigt stadium ställa den säkra diagnosen fick många följder. Den främsta var en känsla av maktlöshet både hos läkaren och patienten. Man lät i bästa fall patienterna ligga och vila i frisk luft och med tillgång till god näring men så värst mycket annat hade man inte att ta till", skriver han bl. a.

Med en tillspetsning skulle man kunna säga att spottkoppen var det första vapnet i kampen mot tuberkulosen — och är det

fortfarande. Så maktlösa var vi en gång här i Sverige, så maktlös är man fortfarande i en del i fråga om tuberkulosbekämpandet utvecklade länder. Tuberkulosens tillbakaträngande är ett resultat av många samverkande faktorer. Medan läkarna arbetar och forskarna experimenterar händer även mycket annat. Det tillverkas t. ex. spottkoppar och människor lär sig använda dem.

Den finländske vetenskapsmannen och journalisten Gustaf Matsson, död i tuberkulos år 1914 vid 41 års ålder, berättar i sin levnadsglada och charmfulla bok "En herre för till Zanzibar", hur han under besök på ett postkontor i Lissabon behövde göra sig av med sin upphostning och på en försynt fråga hos mannen i luckan var lokalens spottkopp var placerad fick det temperamentsfulla svaret, att han kunde spotta var tusan som helst för hela världen var en enda stor spottkopp.

Vi erinrade oss denna episod, när vi härom dagen läste om kampen mot tuberkulosen på ön Hongkong i vilken bl. a. ingår förbud mot spottning på gatorna. Poliser och sjukvårdspatruller har befogenhet anhålla envar som bryter mot bestämmelsen och förseelsen är belagd med bötesstraff, i särskilt svåra fall utdömes till och med fängelse. Men Hongkong gör

samma bittra erfarenhet som vi en gång gjorde här i Sverige — det räcker inte med spottkoppar om man ska tampas med en sådan sjukdom som tuberkulosen, och på den stora ön är också tuberkulosdödligheten fortfarande i stigande.

Hongkong har omkring två miljoner invånare. Ön saknar varje form av socialförsäkring, de invånare som drabbas av tuberkulos tvingas gå kvar i sina arbeten tills de stupar. Endast 20 % av tuberkulosvårdfallen kan beredas plats på sjukhus, övriga måste vårdas i sina hem under miserabla sociala förhållanden, bostadsbrist, trångboddhet, låg näringsstandard. Utbildade sjuksköterskor saknas, BCG-vaccination förekommer ännu inte, byggandet av en planerad tuberkulosklinik har måst uppskjutas. Situationen är med ett ord sagt fruktansvärd.

Det finns många sådana i fråga om tuberkulosbekämpandet utvecklade länder i världen och det är något som vi svenskar bör komma ihåg, när vi tar del av siffror ur vår egen ständigt förbättrade tuberkulosstatistik. En politiker myntade en gång satsen "en värld eller ingen" och de orden skulle kunna tillämpas även på kampen mot tuberkulosen. Innan vi kommit därhän är sagan om spottkoppen inte slutskrivna.

FÖR 130 kr FRAKTRITT

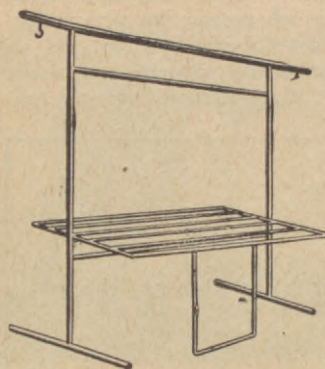
Säljer vi enmansottoman med kedjebotten och 14 resår-fjädrar under bädden, bonad i ljus björk med följande tillbehör: Madrass 75×190 cm. stoppad med 3 kg. vadd och 4 kg. krollsplint moppad och kantsydd, kudde 45×65 cm. stoppad med 2 kg. vadd, täcke 150×200 cm. enfärgat liksidigt 2 1/2 kg. ljus vadd, filt ylle 150×200 cm. Om så önskas får filten bytas mot överkast 130×260 cm. i hemslöjdsmonter allt av hög kvalite och full returrätt (även fri returfrakt). Önskas madrass i lyxutförande av tjock bolster i jacquardmonter höjs priset till 135:— kr. Med varje order bipackas prislista å vår tillverkning av sängar och sängkläder. Köp direkt av tillverkaren där får Ni bästa varan till billigaste priset.

HUGO GUSTAFSSONS SNICKERIFABRIK
Box 48 Ekhörva Tel. 30

Bröderna Ivarsson A. B.

OSBY

Mattpiskställ och cykel-ställ bör finnas vid varje fastighet. Efterhör våra låga priser.

Gånghesters

Mekaniska

GÅNGHESTER

Tel. Borås 491 95

MARMOR INGEN LYX

utan praktisk och billig vardagsvara

i fönsterbänkar

trappor

och golv

AB BJURSTORPS MARMORVERK

Fabr. i Katrineholm. Tel. 200 83
Försäljn. Västervik. Tel. 122 46 o. 100 83

STOCKHOLM**JUTELUMP**

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrötor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & Co

Timmermangsgat. 47 — Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkassa

STOCKHOLMS LÄNS

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm

Tel. 23 09 85

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN****Borås
Fabriksnederlag**

DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS

FÖRNÄMSTA INKÖPSKÄLLA

AB Corsettindustri

— BORÅS —

NAMNANROP:

A. B. C.-KORSETT

STIGEN

AB ALF STIGENS FABRIKER

Tel. 551 70

SANDARED

Färgning, Appretering

Konstlädertillverkning

A.B. Kamgarn

BORÅS

BIL-SERVICE AB

BORÅS

Allt i bilbranschen

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN****BORÅS MOTORCENTRALS
BILVERKSTADS A.-B.**

— BORÅS —

**AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD**

Telefon 103 93

— BORÅS —

GJUTGODS och REPARATIONSARBETEN
för TEXTILINDUSTRIEN

Gusums Blixtlås

FABRIKSNEDERLAG

D. G. Rudholm & Co

Tel. 119 07 & 144 07

Borås

Kinna Väveri

Bröderna Nilsson

GÖTEBORG**LUNDBY SKOMAKERI**

Inneh.: JOSEF LINDIN

Tunnbindaregatan 12

Tel. 22 10 41

Filial: Mörnersgatan 3

” 22 75 32

” Hj. Brantingsgat. 23

” 22 92 06

” Stålhandskegatan 20

Bostadstelefon 22 57 92

Mölnlycke Brunnsborningsf:a

E. Lemborn.

Mölnlycke

Telefon 73 01 42

Utför borrningar i fast berg och rödrivningar i lösare jordlager. Firmans maskinpark utför borrningar i alla dimensioner. Rör-, pump- och Hydrofonanläggningar. Specialité: Vattenundersökningar. Vänd Eder med Förtroende till oss med Edra vattenproblem. Vi utför vattenanläggningar för Kommuner och Villor.

Jag såg dem alla — och valde

NILFISK

den patenterade DAMMSUGAREN.

Oöverträffad sugförmåga. Goda betalningsvillkor. Vanliga dammsugare tagas i utbyte. Affär: Kungsgat. 20, Göteborg, tel. 13 20 01

JÖNKÖPING**Byggtjänst i Jönköpings A.-B.**

Tel. 63 95 96 — 96 63 09

Specialfirma för byggnadsmaterial.

JÖNKÖPING**June-Munktell
Marinmotor**

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET

JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor

Telefoner: 197, 897

MALMÖ**MALMÖ KARTONGFABRIK**

Lilla Kvarngatan 3

Tel. 150 89

Fabrikation av alla slags

Kartonger.

CAFÉ SLOTTSPARKEN

REKOMMENDERAS

Smörgåsar, luncher och supéer

Även inneservering.

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERAS

Tel. 255 26

Olga Hellqvist

NORRKÖPING**Aktiebolaget Trycksaker**

BOK- & ACCIDENSTRYCKERI

Repslagaregatan 25

Telefon 209 52

Postgirokonto 13 05 52

VÄSTERVIK**TJUST BRÄNSLE AKTIEBOLAG**

Tel. 692

Västervik

Tel. 1662

STENKOL — KOKS — VED

BYGGNADSVAROR

YSTAD**Gustaf Bång**

AKTIEBOLAG

KONSERVFABRIK

YSTAD

DESIVON

DESIVON är ett invertsåpepreparat med snabb och kraftig bakteriedödande effekt och samtidigt god rengörande verkan.

DESIVON har mycket låg toxicitet och verkar i praktiskt använda utspädningar ej irriterande på hud eller slemhinnor ens vid långvarig applikation.

DESIVON är användbart för praktiskt taget alla slag av desinfektion av hud och sår samt kärl och föremål av olika slag. De vid olika användningsområden lämpliga koncentrationerna jämte spädningsschema finnas angivna på flasketiketten.

DESIVON finnes nu förutom i 10 %-ig lösning även i en styrka av 0,1 % — bruksfärdig för sårdesinfektion m. m.

Desivon 10 % (grön etikett) 100, 500 och 2500 g

Desivon 0,1 % (blå etikett) 100, 300 och 1000 g

ASTRA

BJÖRNEKULLA

**fruktprodukter
av högsta kvalitet**

sylt • saft • marmelader • äppel-
nektar • soppor • snabbkrämer
konserverad frukt • nyponsoppa
barnmat • djupfrysta grönsaker
och bär.

BJÖRNEKULLA FRUKTINDUSTRI - ÅSTORP

i konsumbutiker landet runt

vid lindriga hemorrojder, frost-
o. brännskador, klåda, såriga bröst-
vårter, solbränna, nariga händer.
Utmärkt vid spädbarnsvård.

AB JUKON GÖTEBORG

Gustafsons

Elektriska AB

Allégatan 9, Borås

Tel. Aff. 110 64, Bost. 149 88, Kontor 210 64

ENTREPRENÖR FÖR BORÅS STADS ELVERK